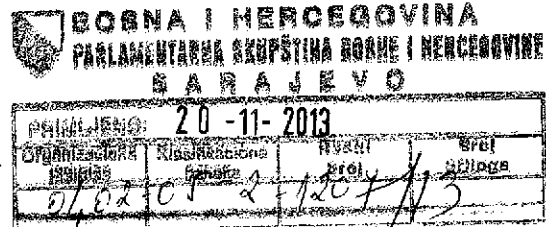

Број: 05-05-3349-2/13
Сарајево, 19. новембар 2013. године

ПАРЛАМЕНТАРНА СКУПШТИНА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

- ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ
- ДОМ НАРОДА

Предмет. Сагласност за ратификацију споразума, тражи се

У складу са чланом 16. Закона о поступку закључивања и извршавања међународних уговора ("Сл. гласник БиХ", бр 29/00 и 32/13), достављамо вам ради давања сагласности за ратификацију:

Споразум о финансирању између Босне и Херцеговине и Европске комисије у вези са прекограничним програмом Босна и Херцеговина – Црна Гора у оквиру Инструмента за претприступну помоћ за 2012. годину. Споразум је потписан 21. децембра 2012. године у Бриселу и 05. септембра 2013. године у Сарајеву, а потписала га је, у име Босне и Херцеговине, гђа. Невенка Савић, директорица Дирекције за европске интеграције БиХ.

Будући да је Министарство финансија и трезора БиХ надлежно за провођење поступка за закључивање овог споразума, молимо вас да на састанке ваших комисија, односно сједнице Дома, поред представника Предсједништва БиХ, као предлагача, позовете и представника Министарства који заступницима, односно делегатима може дати све потребне информације о споразуму.

С поштовањем,

ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР

Борис Буха

MFA-BA-MPP
Broj: 08/1-32-05-5-44811/12
Datum: 13.11.2013.godine

PREDSJEDNIŠTVO
BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO		18-11-2013	20
Broj Poslane općine	Klasifikacijske oznake	Osobni broj	Broj priloga
05	141	3349	

PREDSJEDNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE

SARAJEVO

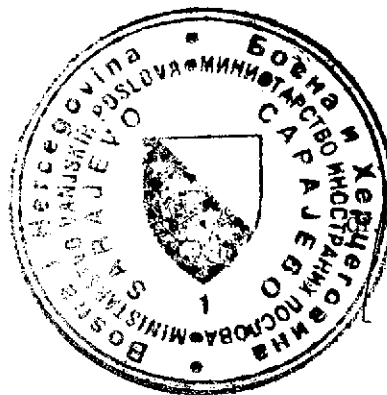
Predmet: Prijedlog odluke o ratifikaciji Sporazuma o finansiranju između Bosne i Hercegovine i Evropske komisije u pogledu prekograničnog programa Bosna i Hercegovina-Crna Gora u okviru instrumenta za pretpristupnu pomoć za 2012. godinu, dostavlja se

U prilogu akta dostavljamo prijedlog odluke o ratifikaciji Sporazuma o finansiranju između Bosne i Hercegovine i Evropske komisije u pogledu prekograničnog programa Bosna i Hercegovina-Crna Gora u okviru instrumenta za pretpristupnu pomoć za 2012. godinu, potpisan 21. decembra 2012.godine u Briselu i 05. septembra 2013. Sarajevu na engleskom jeziku.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je na svojoj 67. sjednici, održanoj 06.11.2013. godine utvrdilo prijedlog odluke o ratifikaciji predmetnog Sporazuma, čiji zaključak dostavljamo u prilogu akta.

Molimo Predsjedništvo Bosne i Hercegovine da donese odluku o ratifikaciji Sporazuma o finansiranju između Bosne i Hercegovine i Evropske komisije u pogledu prekograničnog programa Bosna i Hercegovina-Crna Gora u okviru instrumenta za pretpristupnu pomoć za 2012. godinu.

S poštovanjem,

MINISTAR

Zlatko Lagumdžija

СПОРАЗУМ О ФИНАНСИРАЊУ

ИЗМЕЋУ

БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

И

ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ

У ВЕЗИ СА ПРЕКОГРАНИЧНИМ ПРОГРАМОМ

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА – ЦРНА ГОРА

У ОКВИРУ ИНСТРУМЕНТА ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ

ПОМОЋ

ЗА 2012. ГОДИНУ

(Централизовано управљање)

САДРЖАЈ

Преамбула

1. Програм

2. Реализација програма

3. Одговорне структуре и надлежна тијела

4. Финансирање

5. Рок за уговарање

6. Рок за извршавање уговора

7. Рок за исплату средстава

8. Третирање примитака

9. Прихватљивост трошкова

10. Чување документације

11. Мапа пута за децентрализацију без експлицитне контроле

12. Тумачење

13. Дјелимична невалидност и ненамјерни пропусти

14. Преглед, измјена и допуна

15. Прекид

16. Рјешавање разлика

17. Обавјештења

18. Број оригиналних примјерака

19. Додаци

20. Ступање на снагу

Додатак А Прекогранични програм Босна и Херцеговина – Црна Гора у оквиру ИПА компоненте прекограничне сарадње за 2012. годину који је усвојен према Одлуци Комисије В (2012)8074 од 08. новембра 2012. године

Додатак Б Оквирни споразум између Комисије Европских заједница и Босне и Херцеговине од 20. фебруара 2008. године

Додатак В Извјештавање

СПОРАЗУМ О ФИНАНСИРАЊУ

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

и

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА

даље у тексту заједнички означени као "Стране", или појединачно као "земља корисница" у случају Босне и Херцеговине, или као "Комисија" у случају Европске комисије.

С обзиром да:

- (а) Дана 01. августа 2006, Савјет Европске уније је усвојио Уредбу (ЕЗ) број 1085/2006 за успостављање инструмента за претприступну помоћ (у даљем тексту: "Оквирна ИПА уредба "). Ступивши на снагу од 01. јануара 2007. овај инструмент представља јединствену правну основу за пружање финансијске помоћи земљама кандидатима и потенцијалним кандидатима у њиховим настојањима да унаприједи политичке, економске и институционалне реформе са циљем њиховог евентуалног учлањења у Европску унију.
- (б) Дана 12. јуна 2007. Комисија је усвојила Уредбу (ЕЗ) број 718/2007, којом се спроводи Оквирна ИПА уредба, којом се детаљно разрађују одредбе о примјењивом управљању и контроли (у даљем тексту: "ИПА Уредба о реализацији").
- (в) Помоћ Европске уније у оквиру инструмента за претприступну помоћ треба да настави да подржава земље кориснице у њиховим настојањима да ојачају демократске институције и владавину права, реформу јавне управе, спровођење економских реформи, поштовање људских и мањинских права, промоцију једнакости полова, подржавање развоја цивилног друштва и унапређење регионалне сарадње, као и помирење и реконструкцију, те допринес одрживом развоју и смањењу сиромаштва.

За потенцијалне кандидате помоћ Европске уније такође може обухватати усклађивање са *правном тековином* ЕУ, као и подршку за инвестиционе пројекте, нарочито циљајући на изградњу капацитета управљања у подручју регионалног развоја, развоја људских потенцијала и руралног развоја.

- (г) Стране су закључиле 20. фебруара 2008. године Оквирни споразум којим се утврђују општи услови сарадње и реализације помоћи Европске уније у оквиру Инструмента за претприступну помоћ.
- (д) „Вишегодишњи Прекогранични програм Босна и Херцеговина – Црна Гора“ за године 2007 – 2013 усвојен је Одлуком В (2007)6350 од 18. децембра 2007, и ревидиран Одлуком В (2010)5828 од 20. августа 2010. године и Одлуком о реализацији В(2012)8074 од 08. новембра 2012. године (даље у тексту: „програм“). Овај програм проводи Комисија на централизованом основи.
- (ђ) Неопходно је за реализацију овог програма да Стране закључе Финансијски споразум за утврђивање услова за испоруку помоћи Европске уније и правилник и поступке за исплату у вези с том помоћи, као и услове под којим ће се управљати том помоћи.

ДОГОВОРИЛИ СУ СЛИЈЕДЕЋЕ:

1 ПРОГРАМ

Комисија ће путем гранта допринијети финансирању слиједещег програма, који је изложен у Додатку А овог Споразума.

Програм број: Босна и Херцеговина: 2012/023-595 (ЦРИС)

Наслов: Прекогранични програм Босна и Херцеговина – Црна Гора у оквиру ИПА компоненте прекограничне сарадње за 2012. годину.

2 РЕАЛИЗАЦИЈА ПРОГРАМА

- (1) Овај програм реализује Комисија на централизованом основу, у смислу Члана 53а Уредбе Вијећа (ЕЗ Еуратом) бр. 1605/2002 о Финансијској уредби која се примјењује на општи буџет Европских заједница, како је посљедњи пут измијењена и допуњена Уредбом (ЕЗ, Еуратом) бр. 1525/2007 од 17. децембра 2007. године (даље у тексту: „Финансијска уредба“).
- (2) Програм се реализује у складу са одредбама Оквирног споразума о Правилнику за сарадњу у вези са Помоћи ЕУ за Босну и Херцеговину и реализацију Помоћи у оквиру Инструмента помоћи за претприступ (ИПА) који су Стране закључиле 20. фебруара 2008. године (даље у тексту: „Оквирни споразум“), који је изложен у Додатку Б овог Споразума.

3 ОДГОВОРНЕ СТРУКТУРЕ И НАДЛЕЖНИ ОРГАНИ

- (1) Корисник одређује националног ИПА координатора, у складу са Оквирним споразумом, који наступа као представник Корисника пред Комисијом. Он/она осигуравају одржавање блиске везе између Комисије и Корисника у погледу општег процеса приступања и у погледу помоћи за претприступ ЕУ у оквиру ИПА.
- (2) Национални ИПА координатор одговоран је за координацију учешћа земље кориснице у релевантним прекограничним програмима као и у транснационалним, међурегионалним и програмима морских сливова у оквиру других инструмената Европске уније.
- (3) Земље кориснице успостављају оперативне структуре за дио програма који се односи на њихову територију. Њихове функције и одговорности су дефинисане у програму прекограничне сарадње, уз изузетак тендера, уговарања и плаћања, који спадају у одговорност Комисије.
- (4) Оперативна структура блиско сарађује у реализацији овог програма са оперативном структуром/(-ама) Црне Горе.

- (5) Оперативне структуре и земље учеснице успостављају заједнички технички секретаријат који пружа помоћ оперативним структурама и заједнички надзорни одбор према Члану 142 ИПА Уредбе о реализацији у извршавању својих преузетих обавеза.

Заједнички технички секретаријат може имати успостављене подружнице у свакој од земаља учесница.

4 ФИНАНСИРАЊЕ

Финансирање за реализацију овог Споразума је како слиједи:

- (а) Допринос Европске уније за 2012. годину је фиксиран на максимално 600.000 ЕУР (шест стотина хиљада евра) за дио програма који се односи на Босну и Херцеговину, како је наведено у Прилогу А1 и Додатку А овог Споразума. Међутим, плаћање доприноса Европске уније од стране Комисије врши се у оквиру расположивих средстава;
- (б) Трошкове одговорних структура и надлежних тијела које успоставља држава корисница за провођење програма сноси Корисник уз изузетак трошкова наведених у Члану 94(1)(б) ИПА Уредбе о реализацији, како је наведено у Додатку А овог Споразума.

5 РОК ЗА УГОВАРАЊЕ

- (1) Појединачни уговори и споразуми којима се реализује овај Споразум закључују се најкасније до три године након датума закључивања овог Споразума.
- (2) Средства за која није потписан уговор прије истека рока за уговарање се отказују.

6 РОК ЗА ИЗВРШАВАЊЕ УГОВОРА

- (1) Уговори морају бити извршени у року од максимално 2 године од истека датума за уговарање.
- (2) Рок за извршавање уговора може бити продужен прије истицања његовог рока за завршетак у оправданим случајевима.

7 РОК ЗА ИСПЛАТУ СРЕДСТАВА

- (1) Исплата средстава мора бити извршена најкасније годину дана након крајњег рока за извршавање уговора.
- (2) Рок за исплату средстава може бити продужен прије истицања његовог крајњег рока у оправданим случајевима.

8 ТРЕТИРАЊЕ ПРИМИТАКА

- (1) Примици у сврхе ИПА укључују приход остварен у операцији, током периода њеног суфинансирања, од продаје, изнајмљивања, услуге регистрације/накнада за услуге или других једнаковриједних примитака осим:
 - (а) прихода остварених током економског вијека суфинансираних инвестиција у случају инвестиција у фирме;
 - (б) прихода остварених у оквиру мјере финансијског инжењеринга, укључујући предузетнички капитал и средства за зајмове, гарантна средства, лизинг;
 - (в) гдје је примјетиво, доприноса из приватног сектора за суфинансирање операција, који се приказују заједно са јавним доприносом у финансијским табелама програма.
- (2) Примици како су претходно одређени у ставу 1, представљају приход који се одузима од износа прихватљивих трошкова за предметне операције. Најкасније до затварања програма, такви приходи одузимају се од прихватљивих трошкова предметне операције у потпуности или сразмјерно, у зависности од тога да ли су остварени у потпуности или само дјелимично кроз суфинансирану операцију.

9 ПРИХВАТЉИВОСТ ТРОШКОВА

- (1) Издаци у оквиру програма у Додатку А су прихватљиви за допринос Европске уније ако су заправо настали након потписивања овог Споразума.
- (2) Слједећи трошкови нису прихватљиви за допринос Европске уније у оквиру програма у Додатку А:
 - (а) порези, укључујући порез на додату вриједност;
 - (б) царинске и увозне таксе, или неке друге таксе;
 - (в) куповина, закупнина или лизинг земљишта и постојећих зграда;
 - (г) новчане казне, финансијски пенали и судски трошкови;
 - (д) оперативни трошкови;
 - (ђ) половна опрема;
 - (е) банкарски трошкови, трошкови гаранција и сличне таксе;
 - (ж) трошкови конверзије, трошкови и губици у вези са било којом компонентом посебних девизних еуро рачуна, као и други чисто финансијски трошкови;

- (з) остали доприноси у натури;
 - (и) камата на дуг.
- (3) Изузетно од претходног става 2 слиједећи издаци су прихватљиви:
- (а) порези на додату вриједност, ако су испуњени слиједећи услови:
 - (i) порези на додату вриједност се не могу повратити ни на који начин;
 - (ii) утврђено је да их сноси крајњи корисник, и
 - (iii) они су јасно идентификовани у приједлогу пројекта.
 - (б) трошкови који се односе на транснационалне финансијске трансакције;
 - (в) у случају када спровођење неке активности захтијева отварање засебног рачуна или више њих, банковни трошкови за отварање и вођење рачуна;
 - (г) накнаде за правне савјете, нотарске накнаде, трошкови техничких или финансијских стручњака и рачуноводствени или ревизијски трошкови, ако су директно повезани са суфинансираном операцијом и неопходни су за њену припрему или спровођење;
 - (д) трошкови гаранције банке или друге финансијске институције, у мјери у којој се те гаранције захтијевају према државним законима и законима ЕУ;
 - (ђ) општи трошкови, под условом да се заснивају на стварним трошковима везаним за извршење предметне операције. Јединствене паушалне стопе засноване на просјечним трошковима не смију преманувати 25% од директних трошкова операције који могу утицати на ниво општих трошкова. Обрачун се уредно документује и периодично прегледа;
 - (е) куповина земљишта за износ до 10% прихватљивих трошкова у предметној активности.
- (4) Поред техничке помоћи за прекогранични програм из Члана 94 ИПА Уредбе о реализацији, слиједећи издаци које подмирују органи јавне власти у припреми или спровођењу операције су прихватљиви:
- (а) трошкови стручних услуга које пружају јавне власти, осим крајњег корисника, у припреми или спровођењу операције;
 - (б) трошкови пружања услуга везаних за припрему и спровођење операција које пружа јавна власт, која је сама по себи крајњи корисник и која спроводи операцију за сопствени рачун без прибјегавања другим,

спољним пружаоцима услуга, ако су то додатни трошкови и односе се или на саме издатке и директно се плаћају за суфинансирану операцију.

Предметно надлежно јавно тијело или фактурише трошкове из тачке (а) овог става према крајњем кориснику или потврђује те трошкове на основу докумената еквивалентне доказиве вредности који омогућавају идентификацију стварних трошкова које је то тијело платило за ту операцију.

Трошкови из тачке (б) овог става морају бити потврђени помоћу докумената који допуштају утврђивање стварних трошкова које је предметно јавно тијело платило за ту активност.

- (5) Без обзира на одредбе ставова 1 до 4, даља правила о прихватљивости издатака могу бити прописана у прекограничном програму у Додатку А овог Споразума.

10 ЧУВАЊЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ

- (1) Сви документи који се односе на програм у Додатку А чувају се за период од најмање пет година од датума на који Парламент Европе одобри пражњење за буџетску годину на коју се предметна документација односи.
- (2) У случају да програм у Додатку А није дефинитивно затворен у року који је дефинисан у претходном ставу 1, документација која се на њега односи чува се до краја године која слиједи годину у којој је програм из Додатак А затворен.

11 МАПА ПУТА ЗА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈУ БЕЗ ЕКС АНТЕ КОНТРОЛА

- (1) Земља корисница успоставља детаљну мапу пута са индикативним мјерилима и роковима за постизање децентрализације са *екс анте* контролама од стране Комисије. Поред тога, земља корисница успоставља индикативну мапу пута за постизање децентрализације без *екс анте* контрола од стране Комисије.
- (2) Комисија прати спровођење мапе пута поменуте у пасусу 1, и води рачуна о резултатима које земља корисница оствари у овом контексту, посебно у пружању помоћи. Мапа пута за постизање децентрализације без *екс анте* контрола може да се односи на постепено укидање различитих врста *екс анте* контроле.
- (3) Земља корисница редовно обавјештава Комисију о напретку који се оствари у реализацији овог плана.

12 ТУМАЧЕЊЕ

- (1) Осим ако подлијежу изричитим одредбама у овом Споразуму које налажу супротно, термини употребљени у овом Споразуму имају исто значење које им је приписано у Оквирној ИПА уредби и ИПА Уредби о реализацији.

- (2) Осим ако подлијежу изричитим одредбама у овом Споразуму које налажу супротно, све референце на овај Споразум су референце на Споразум како је измијењен, допуњен, проширен или замијењен с времена на вријеме.
- (3) Сва позивања на прописе Савјета или Комисије односе се на верзију тих уредби како је назначено. Уколико је потребно, модификације тих уредби транспонују се у овај Споразум путем амандмана.
- (4) Наслови у овом Споразуму немају никакав правни значај и не утичу на његово тумачење.

13 ДЈЕЛИМИЧНА НЕВАЛИДНОСТ И НЕНАМЈЕРНИ ПРОПУСТИ

- (1) Ако одредба овог Споразума јесте или постане неважећа, или ако овај Споразум садржи ненамјерне пропусте, то неће утицати на валидност осталих одредби овог Споразума. Стране ће замијенити сваку неваљану одредбу ваљаном одредбом која је најближа могућа сврси и намјени неважеће одредбе.
- (2) Стране ће исправити било који ненамјерни пропуст одредбом која најбоље одговара сврси и намјени овог Споразума, у складу са Оквирном ИПА уредбом и ИПА Уредбом о реализацији.

14 ПРЕГЛЕД, ИЗМЈЕНА И ДОПУНА

- (1) Спровођење овог Споразума биће предмет периодичних прегледа у вријеме које договоре Стране.
- (2) Сваки амандман који договоре Стране биће у писменој форми и биће дио овог Споразума. Такав амандман ступа на снагу на дан који утврде Стране.

15 ПРЕКИД

- (1) Без обзира на став 2, овај Споразум престаје да важи осам година након датума потписивања. Овај прекид не искључује могућност да Комисија изради финансијске корекције у складу са Чланом 56 поменутог ИПА Уредбе о реализацији.
- (2) Овај Споразум може раскинути било која Страна достављајући писмено обавјештење другој Страни. Такав прекид ступа на снагу шест календарских мјесeci од датума писменог обавјештења.

16 РЈЕШАВАЊЕ РАЗЛИКА

- (1) Разлике које произлазе из тумачења, операције и спровођења овог Споразума, на било којем и на свим нивоима учествовања, рјешавају се мирним путем кроз консултације међу Странама.

- (2) У одсуству споразумног рјешења мирним путем, било која Страна може упутити предмет на арбитражу у складу са Опционим правилима Сталног арбитражног суда за арбитражу која укључује међународне организације и државе, а која су на снази на дан потписивања овог Споразума.
- (3) Језик који се користи у арбитражном поступку је енглески језик. Надлежни орган за заказивање је Главни секретар Сталног арбитражног суда, по запримању писаног захтјева који поднесе било која од Страна. Одлука судије арбитражног суда је обавезујућа за све стране и не постоји могућност жалбе.

17 ОБАВЈЕШТЕЊА

- (1) Свака комуникација у вези са овим Споразумом врши се у писаној форми и на енглеском језику. Свака комуникација мора бити потписана и мора се испоручити као оригинални документ или путем факсимила.
- (2) Свака комуникација у вези са овим Споразумом мора бити послата на слиједеће адресе:

За Комисију:

Капцеларија директора Пјера Мирела
Европска Комисија
Општа управа за проширење/В
Руе де ла Лои 170
Б-1049 Брисел, Белгија
Факсимил: +32 229 68727

За Земљу користицу

Невенка Савић
Национални ИПА координатор
Дирекција за европске интеграције
Трг БиХ 1
71000 Сарајево, Босна и Херцеговина
Факсимил: +387 33.703.198

18 БРОЈ ОРИГИНАЛНИХ ПРИМЈЕРАКА

Овај Споразум је сачињен у два примјерка на енглеском језику.

19 ДОДАЦИ

Додаци А, Б и В чине интегрални дио овог Споразума.

20 СТУПАЊЕ НА СНАГУ

Овај Споразум ступа на снагу на дан потписивања. Ако Стране потпишу документ на различите датуме, овај Споразум ступа на снагу на дан када га потпише друга од двије Стране.

Потпис, за и у име Комисије

.....
Пјер Мирел
Директор
Брисел, Белгија

Датум: 21.12.2012.

Потпис, за и у име Босне и Херцеговине

.....
Невенка Савић
Национални ИПА координатор
Сарајево, Босна и Херцеговина

Датум: 05.09.2013.

ДОДАТАК А **ПРЕКОГРАНИЧНИ ПРОГРАМ БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА – ЦРНА ГОРА У ОКВИРУ ИПА КОМПОНЕНТЕ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ ЗА 2012. ГОДИНУ КОЈИ ЈЕ УСВОЈЕН ПРЕМА ОДЛУЦИ КОМИСИЈЕ В (2012)8074 ОД 08. НОВЕМБРА 2012. ГОДИНЕ**

ПРИЛОГ А1: Приједлог финансирања за 2012. годину за Прекогранични програм Босна и Херцеговина – Црна Гора који је усвојен Одлуком о реализацији Комисије В (2012) 8074 од 08. новембра 2012. године.

ПРИЛОГ А2: Прекогранични програм Босна и Херцеговина – Црна Гора 2007-2013 ревидиран Одлуком Комисије В (2012) 8074 од 08. новембра 2012. године.

ДОДАТАК Б **ОКВИРНИ СПОРАЗУМ ИЗМЕЂУ КОМИСИЈЕ ЕВРОНСКИХ
ЗАЈЕДНИЦА И БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ, ОД 20.
ФЕБРУАРА 2008. ГОДИНЕ**

ДОДАТАК В ИЗВЈЕШТАВАЊЕ

- (1) Оперативне структуре земаља корисница које учествују у прекограничном програму шаљу Комисији и одговарајућим националним ИПА координаторима годишњи извештај и завршни извештај о реализацији прекограничног програма након прегледа од стране заједничког надзорног одбора.

Годишњи извештај се доставља до 30. јуна сваке године и по први пут у другој години након усвајања прекограничног програма.

Завршни извештај се доставља најкасније 6 мјесеци након затварања прекограничног програма.

- (2) Извјештаји из става 1 овог члана садрже сlijедеће податке:
- (а) напредак постигнут у спровођењу прекограничног програма и приоритете у односу на њихове специфичне циљеве, верификоване циљеве, са квантификацијом, гдје год и кад год могу бити квантификовани, користећи показатеље из члана 94 (1) (г) ИПА Уредбе о реализацији на нивоу оса приоритета;
 - (б) кораке које су предузеле оперативне структуре и/или заједнички надзорни одбор за осигурање квалитета и ефективности повођења, нарочито:
 - мјере надзора и евалуације, укључујући и аранжмане за прикупљање података,
 - преглед свих значајних проблема у спровођењу прекограничног програма и све предузете мјере;
 - употребу техничке помоћи;
 - (в) мјере које су предузете да се обезбиједи информације и у јавности објави прекогранични програм.

Где је потребно, информације из тачака (а) до (в) овог става могу бити дате у скраћеном облику.

Информације из тачке (б) не морају бити укључене ако није било значајне измјене од претходног извјештаја.

Потврђујем да овај превод у потпуности одговара оригиналу који је састављен на енглеском језику.

Овј.бр. 29/03/2013-5

Приједор, 29. март 2013.

Александра Мајкић,

стални судски тумач за енглески језик, именована од стране
Министарства правде Републике Српске и Окружног суда у
Бања Луци; по рјешењу: 01/2-704-30/02 од: 21. новембра 2002.

ДОДАТАК 1:
ФИНАНСИЈСКИ ПРИЈЕДЛОГ ЗА ГОДИНЕ 2012. И 2013.
ПРЕКОГРАНИЧНОГ ПРОГРАМА
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА – ЦРНА ГОРА

1. ИДЕНТИФИКАЦИЈА

Корисници	Босна и Херцеговина, Црна Гора
ЦРИС број	Босна и Херцеговина: 2012/023-595; 2013/023-687 Црна Гора: 2012/023-697, 2013/023-698
Године	2012. и 2013.
Цијена	2012: Босна и Херцеговина: 0.6 милиона ЕУР Црна Гора: 0.6 милиона ЕУР Укупна вриједност ИПА доприноса: 1.2 милиона ЕУР 2013: Босна и Херцеговина: 0.6 милиона ЕУР Црна Гора: 0.6 милиона ЕУР Укупна вриједност ИПА доприноса: 1.2 милиона ЕУР
Оперативне структуре	Босна и Херцеговина: Дирекција за европске интеграције Црна Гора: Министарство вањских послова и европских интеграција
Орган за уговарање / Агенција за провођење	За Босну и Херцеговину / Црну Гору: Европска комисија
Коначни датум за закључивање Финансијских споразума:	За средства за 2012. годину: најкасније до 31. децембра 2013. год. За средства за 2013. годину: најкасније до 31. децембра 2014. год.
Коначни датум за уговарање	3 године након датума за закључивање сваког Финансијског споразума. Нема рока за ревизију и пројекте евалуације који су покривени овим Финансијским споразумом, према Члану 166(2) Финансијске уредбе. Ови датуми се такође односе на државно суфинасирање.
Крајњи рок за извршење	2 године након крајњег датума за уговарање за сваки Финансијски споразум.

	Ови датуми се такође односе на државно суфинансирање.
Код Сектора	33210, 43040, 41010, 14010, 16061, 11120, 91010
Предметне буџетске линије	22.02.04.01
Предметни менаџери програма	ЕЛАРГ Јединица В1
Предметни менаџери имплементације	За Босну и Херцеговину: Делегација ЕУ у Босни и Херцеговини, Оперативни сектор За Црну Гору: Делегација ЕУ у Црној Гори, Оперативни сектор

2. ПРЕГЛЕД

2.1. Увод

2.1.1. Веза са ВИПД

Вишегодишњи индикативни плански документ (ВИПД) 2011 – 2013 за Компоненту II - Прекогранична сарадња поставља стратешки оквир за програме који се финансирају у оквиру ове Компоненте, и то: програме прекограничне сарадње између земаља кандидата / потспцијалних кандидата (на интра-западним границама Балкана) и програме прекограничне сарадње између њих и сусједних држава чланица ЕУ.

ИПА прекогранична сарадња комбинује кохезију и циљеве спољних односа, узимајући у обзир специфичне појединачне потребе пограничних региона. Прекограничне вишегодишње програме заједнички припремају партнерске земље. Приоритети за ИПА ПГС помоћ су слиједећи:

- подршка прекограничне економске, социјалне и територијалне сарадње у пограничним областима, и тиме подстицање друштвено-економског развоја пограничних региона;
- рјешавање заједничких изазова у областима као што су животна средина, природно и културно наслеђе, јавно здравство, спречавање и борба против организованог криминала;
- обезбјеђивање ефикасних и сигурних граница;
- промовисање заједничких мањих локалних активности ("људи-људима");
- подршка за мреже, приступ и приправност у хитним случајевима.

2.1.2. Процес програмирања

Прекогранични програм између Босне и Херцеговине и Црне Горе реализује се током периода 2007-2013. Прекогранични програм се заснива на заједничком

стратешком планирању између двије земље, а такође је резултат опсежног процеса консултација са локалним актерима и потенцијалним корисницима.

Процес програмирања одвијао се од децембра 2006. до маја 2007. године. Државне власти и оперативне структуре добиле су помоћ у програмирању кроз пројекат Прекограничне изградње институција (ЦБИБ), који је регионални пројекат који финансира Европска унија.

У септембру 2011. год. Заједнички надзорни одбор је усвојио ревидирану верзију прекограничног програма у којем су додата средства за 2012-2013. годину у финансијској табели.

2.1.3. Списак прихватљивих подручја и сусједних области

У Босни и Херцеговини прихватљиво подручје се састоји од Сарајевске регије и Сјевероисточне регије. Све општине које спадају у ове двије регије се стога сматрају програмски прихватљивим. Прихватљиво подручје у Босни и Херцеговини покрива 20,909 км² у 56 општина. То представља 38.51 % територије Босне и Херцеговине.

У Црној Гори програмско подручје се састоји од прихватљивих подручја и сусједних области. Прихватљиво подручје обухвата 12 општина: Пљевља, Плужине, Жабљак, Шавник, Никшић, Херцег Нови, Котор, Тиват, Бијело Поље, Мојковац, Беране и Колашин. Ревидирани програм обухвата Општину Подгорица као сусједну област. Прихватљиво подручје и сусједне области представљају 74.03 % територије Црне Горе.

2.2. Глобални циљ програма

Подстицање заједничког одрживог развоја прекограничне области, њених економских, културних, природних и људских ресурса и потенцијала кроз јачање капацитета људских ресурса и заједничких институционалних мрежа међу локалним заједницама и локалним приватним и јавним актерима.

2.3. Приоритетна оса, сродне мјере и њихови специфични аспекти везани за реализацију буџета за 2012-2013

2.3.1. Приоритет I: подршка стварању заједничког друштвено-економског окружења за становнике, заједнице и привреде прихватљивог подручја

Мјера 1.1: Иницијативе прекограничног привредног развоја са нагласком на развоју туризма и руралном развоју

Пораст привредног развоја програмске области захтијева, као што је показано у СИМП анализи (Снаге, Изазови, Могућности, Пријетње), успостављање координисаних активности којима се помаже сарадња међу кадровима у свим секторима и стварање основних механизма и инструмената промовисања инвестиција и подстицање економског развоја. Већина интервенција које повећавају економску сарадњу односиће се на туризам, пољопривреду и животну средину и биће намијењене кориштењу локалних прекограничних могућности. Осим тога, опште интервенције ће такође имати ефекат повећања

потенцијала за запошљавање у приватном сектору и мобилност радне снаге. Ово мора да се одржава путем повећања капацитета и приватних и јавних субјеката који ће бити укључени у анализу локалне ситуације током разраде нових стратегија, као и у процесу доношења одлука. Коначно, економски развој мора бити подржан кроз мале инвестиције које побољшавају постојећу инфраструктуру која ће заузврат имати конкретан утицај на услуге, туризам, пословање, трговину и саобраћај у програмској области.

Слиједећа листа прихватљивих активности није коначна:

- стварање пословних мрежа и механизма за пренос знања углавном у сектору туризма и пољопривреде;
- развој нових туристичких производа/услуга са јасним прекограничним идентитетом;
- развој пословних информационих стратегија, услуга и пратећих активности (као што су базе података, интернет странице) усмјерених на предузетнике који су активни у програмском подручју;
- развој консултантских услуга у покретању послова, пословном планирању, преносу технологија, патената, сертификата, правних послова, финансијских и маркетиншких стратегија (нпр. нови производи, означавање и квалитет);
- развој адекватних и одрживих облика туризма, и пољопривреде која је прихватљива у смислу заштите животне средине;
- идентификација и развој алтернативних привредних активности (еколошка производња, традиционални занати);
- успостављање и одржавање заједничких програма обуке кроз обуке, конференције и семинаре и развој заједничких програма и стандарда обуке;
- унапређење регионалне радне способности и услуга стручних квалификација које су релевантне за привредни развој пограничног региона;
- развој инфраструктуре мањег обима за модернизацију и опремање пијаца, просторија и постројења за покретање малих предузећа;
- умрежавање МСП и успостављање прекограничних кластера;
- развој инфраструктуре мањег обима за побољшање приступачности подручја;
- унапређење комуналних предузећа која пружају подршку туристичком сектору;
- пренос знања и интеграција развоја институција/капацитета, углавном по социјалним и економским питањима;
- развој заједничких стратегија, прекограничних саобраћајних планова, студија и концепата који служе као основа за велике инвестиције.

Мјера 1.2: Иницијативе за унапређивање животне средине, углавном за заштиту, промоцију и управљање природним ресурсима.

Циљ ове мјере је да се подрже заједничке интервенције за заштиту природних ресурса и унапређење животне средине, са циљем да се обезбиједи одрживи развој читавог програмског подручја. Ове активности ће бити уско повезане са развојем туризма као алтернативне привредне дјелатности.

Слиједећа листа прихватљивих активности није копачна:

- заједнички истраживачки пројекти, студије, концепти и активности за подизање свијести/обуке везане за заштиту, промовисање и управљање природним ресурсима;
- образовање и пренос знања у области заштите животне средине;
- очување и унапређење природне и културне баштине;
- унапређење заједничког управљања и пратећих механизма у управљању водама и отпадом;
- развој планова за спречавање загађења у програмској области и ефикасних система праћења квалитета ваздуха, воде и земљишта;
- развој и повећање капацитета за превенцију потенцијалних непогода (укључујући пожаре и поплаве);
- израда и спровођење политике за кориштење обновљивих извора енергије.

Мјера 1.3: Социјална кохезија и културна размјена кроз институционалне и међуљудске интервенције.

Циљ ове мјере је да се заједнице приближе кроз дугорочна партнерства и умрежавања између организација цивилног друштва, професионалних удружења, локалних власти и институција као што су школе, факултети и истраживачки центри. Мјера ће допринијети стварању контаката на различитим нивоима и секторима активности, подстицајући прекограничну сарадњу у области привреде, културе, образовања и спорта.

Слиједећа листа је само сажетак у којој се наводе главне прихватљиве програмске активности:

- активности које подржавају друштвену и културну размјену информација и комуникацију између заједница у програмској области;
- културне размјене међу младима, умјетницима, спортским активностима, народним манифестацијама и сличним активностима;
- иницијативе за образовање и обуке, укључујући широк спектар активности, као што су промоција мобилности грађана, академско умрежавање иновативних образовних пројеката, као и промовисање доживотног учења за све грађане;

- промотивни догађаји на друштвеном и привредном пољу као што су сајмови и изложбе;
- друге активности којима се промовише социјална инклузија, укључујући разmjену информација, заједничке студије и истраживања.

Потенцијални корисници ове три мјере могу бити државни органи/институције које имају активности у програмској области; локалне самоуправе и њихове институције; развојне агенције, туристичке и културне организације/удружења, организације за подршку локалним пословима; МСП; организације (укључујући и НВО) које раде на заштити природе; културна удружења; невладине организације; јавна и приватна лица која пружају подршку радној снази; јавна тијела одговорна за управљање водама; школе, колеџи, универзитети, укључујући и институције за стручну и техничку обуку и преквалификације.

2.3.2. Приоритет II: Техничка помоћ за повећање административних капацитета у управљању и спровођењу Програма прекограничне сарадње

Мјера II.1. Управљање, надзор и евалуација Програма

Техничка помоћ ће се користити за подршку рада државних Оперативних структура (ОС) и Заједничког надзорног одбора (ЗНО), чиме се обезбјеђује ефикасна реализација, надзор и евалуација програма, као и оптимално кориштење ресурса. Ово ће се постићи кроз рад Заједничког техничког секретаријата (ЗТС) у Босни и Херцеговини и подружници ЗТС у Црној Гори. ЗТС ће бити задужен за свакодневно управљање програмом и биће одговоран према ОС и ЗНО.

Мјера II.2: Информисање и публицитет програма

Конкретан циљ ове мјере је обезбјеђивање упознатости са програмом међу државним, регионалним и локалним заједницама и, уопште, међу становништвом у програмској области. Он такође подржава активности подизања свијести на нивоу државе у циљу информисања грађана у обе земље у вези са програмом.

Условни распоред и индикативни износи за спровођење мјера:

За Приоритет I условно је предвиђено да се покрене заједнички позив за подношење приједлога који се односи на укупан износ средстава за 2012. и 2013. годину у првој половини 2013. године.

Основни критеријуми одабира и критеријуми за додјелу грантова треба да буду они који су наведени у практичном водичу (ПРАГ) за уговорне поступке за спољну помоћ Европске уније. Детаљнији критеријуми избора и додјеле грантова биће наведени у Позиву за приједлоге – Пакет за пријаву (Упутство за кандидате).

За Приоритет II, с обзиром на то да надлежне државне власти (Оперативне структуре у Босни и Херцеговини и Црној Гори) уживају *де факто* монопол (у

смислу Чл. 168, став 1, тачка в Правилника за провођење¹ Финансијске уредбе²) у спровођењу прекограничног програма, релевантне уговорне власти у обе земље требало би да успоставе појединачне споразуме о директним грантовима, без позива за подношење приједлога Оперативним структурама за износе до оних који се добијају у оквиру Техничке помоћи Приоритета II у свакој земљи. Подуговарање активности, од стране Оперативних структура, које покривају споразуми о директним грантовима (нпр. Техничка помоћ, евалуација, публицитет итд.) дозвољено је у складу са Чланом 120 Финансијске уредбе и Чланом 184 Правилника за провођење Финансијске уредбе. Споразуми о директним грантовима могу бити потписани чим се закључе одговарајући Финансијски споразуми. Ради ефикасног кориштења средстава Техничке помоћи, потребна је блиска координација између државних органа (Оперативних структура, координатора ПГС) земаља учесница.

2.4. Преглед претходних и текућих искустава у ПГС, укључујући научене лекције и координацију донатора

Овај прекогранични програм између Босне и Херцеговине и Црне Горе се реализује током периода 2007-2013. Спровођење уговора о грантовима у оквиру првог позива за подношење приједлога је започело почетком 2011. године.

Привремена процјена која обухвата Прекограничну сарадњу (ПГС) интра-западног Балкана 2007-2013 је спроведена у првој половини 2011. год. Резултати показују да актери у програму сматрају да је програм допринио побољшању добросусједских односа, и од пројеката се очекује да донесу предвиђене исходе. Евалуациони извештај обухватио је и низ препорука које се узимају у обзир у циљу додатног унапређивања спровођења програма.

У складу са Чланом 20 ИПА Уредбе и Чланом 6 (3) ИПА Уредбе о реализацији, Европска комисија је затражила од представника држава чланица ЕУ и Међународних финансијских институција које су присутне у Босни и Херцеговини и Црној Гори да доставе своје коментаре у току процеса програмирања у 2007. години.

2.5. Хоризонтална питања

Заједничке пријаве морају испунити слиједеће критеријуме:

- користе партнерима са обе стране границе и подржавају везе између релевантних институција и организација са обе стране границе;
- подстичу једнако учешће жена и маргинализованих група, испуњавају посебне потребе националних мањина и еколошки су одрживе.

2.6. Услови

Успјешна реализација програма зависи од адекватног кадра и функционисања Оперативних структура, Заједничког надзорног одбора, Заједничког техничког секретаријата и његове подружнице.

¹ Уредба (ЕЗ, Еуратом) бр. 2342/2002 (СЛ. ГЛ. Л 357, од 31.12.2002. стр. 1)

² Уредба (ЕЗ, Еуратом) бр. 1605/2002 (СЛ. ГЛ. Л 248, од 16.09.2002. стр. 1)

2.7. Реперне тачке

2012.	N	N-1 (кумулативно)	N+2 (кумулативно)	N+3 (кумулативно)
Број директних споразума о гранту у Босни и Херцеговини	0	1	1	1
Број директних споразума о гранту у Црној Гори	0	1	1	1
Број заједничких позива за подношење приједлога који су покренути у Босни и Херцеговини и у Црној Гори	1	1	1	1
Стопа уговарања (%) у Босни и Херцеговини	0	10	50	100
Стопа уговарања (%) у Црној Гори	0	10	50	100

„N“ је датум закључивања Финансијског споразума

2013.	N	N-1 (кумулативно)	N+2 (кумулативно)	N+3 (кумулативно)
Број директних споразума о гранту у Босни и Херцеговини	0	1	1	1
Број директних споразума о гранту у Црној Гори	0	1	1	1
Број заједничких позива за подношење приједлога који су покренути у Босни и Херцеговини и у Црној Гори	1	1	1	1
Стопа уговарања (%) у Босни и Херцеговини	0	10	50	100
Стопа уговарања (%) у Црној Гори	0	10	50	100

„N“ је датум закључивања Финансијског споразума

2.8. Мапа пута за децентрализацију управљања ЕУ фондовима без експлицитне контроле од стране Комисије

Стратегија за децентрализован систем провођења (ДСП) **Босне и Херцеговине** усвојена је у јулу 2008. године. У априлу 2010. године Вијеће министара Босне и Херцеговине усвојило је одлуке за именовање Надлежног службеника за овјеравање (НСО), Државног службеника за ауторизацију (ДСА), и Националног ИПА координатора (НИПАК). ЦЈФУ (Централна јединица за финансије и уговоре) и Државни фонд (ДФ) су основани у оквиру Министарства финансија и трезора и функционални су, иако још увијек нису у потпуности кадровски попуњени.

Што се тиче ИПА Компоненте II - III C – може се регистровати извјестан напредак: Вијеће министара усвојило је Одлуку о оснивању Оперативне структуре за ИПА компоненту II у септембру 2011. године, а формално обавјештење о овој одлуци издао је ДСА у децембру. Именовање на функцију руководиоца Оперативне структуре је у току. Такође, одлука о оснивању Ревизорског тијела још није донесена. Што се тиче друге компоненте, никакав напредак није остварен због недостатка политичког договора.

У **Црној Гори** припреме за децентрализовано управљање ИПА су у току. Влада је усвојила мапе пута за Компоненту I и II са Акционим плановима у априлу 2011. године. У јуну 2011 године влада је усвојила Државну уредбу о организацији децентрализованог управљања ИПА компонентама I до IV. Што се тиче Компоненте II директор Оперативне структуре и директор тијела ПГС су такође именовани у јуну. Оцјењивање усаглашености почело је у првом кварталу 2012. године.

3. БУЏЕТ ЗА 2012. И 2013. ГОДИНУ

3.1. Индикативна табела за 2012. годину за Босну и Херцеговину

	Допринос ИПА ЕУ		Државни допринос		Укупно	
	ЕУР (а)	% ⁽¹⁾	ЕУР (б)	% ⁽¹⁾	ЕУР (в)=(а)+(б)	% ⁽²⁾
Приоритетна оса 1	540.000	85	95.294	15	635.294	90
Приоритетна оса 2	60.000	85	10.588	15	70.588	10
УКУПНО	600.000	85	105.882	15	705.882	100

⁽¹⁾ Изражено у % Укупног износа (ИПА плус Државни доприноси) (колоне в))

⁽²⁾ Изражено у % укупне суме за колону (в). Она означава релативну тежину сваког приоритета у односу на укупна средства (ИПА + Државна)

3.2. Индикативна табела за 2012. годину за Црну Гору

	Допринос ИПА ЕУ		Државни допринос		Укупно	
	ЕУР (а)	% ⁽¹⁾	ЕУР (б)	% ⁽¹⁾	ЕУР (в)=(а)+(б)	% ⁽²⁾
Приоритетна оса 1	540,000	85	95,294	15	635,294	90
Приоритетна	60,000	85	10,588	15	70,588	10

оса 2						
УКУПНО	600,000	85	105,882	15	705,882	100

⁽¹⁾ Изражено у % Укупног износа (ИПА плус Државни доприноси) (колона в))

⁽²⁾ Изражено у % укупне суме за колону (в). Она означава релативну тежину сваког приоритета у односу на укупна средства (ИПА + Државна)

3.3. Индикативна табела за 2013. годину за Босну и Херцеговину

	Допринос ИПА ЕУ		Државни допринос		Укупно	
	ЕУР (а)	% ⁽¹⁾	ЕУР (б)	% ⁽¹⁾	ЕУР (в)=(а)+(б)	% ⁽²⁾
Приоритетна оса 1	540,000	85	95,294	15	635,294	90
Приоритетна оса 2	60,000	85	10,588	15	70,588	10
УКУПНО	600,000	85	105,882	15	705,882	100

⁽¹⁾ Изражено у % Укупно (ИПА плус Државни доприноси) (колона в))

⁽²⁾ Изражено у % укупне суме за колону (в). Она означава релативну тежину сваког приоритета у односу на укупна средства (ИПА + Државна)

3.4. Индикативна табела за 2013. годину за Црну Гору

	Допринос ИПА ЕУ		Државни допринос		Укупно	
	ЕУР (а)	% ⁽¹⁾	ЕУР (б)	% ⁽¹⁾	ЕУР (в)=(а)+(б)	% ⁽²⁾
Приоритетна оса 1	540,000	85	95,294	15	635,294	90
Приоритетна оса 2	60,000	85	10,588	15	70,588	10
УКУПНО	600,000	85	105,882	15	705,882	100

⁽¹⁾ Изражено у % Укупног износа (ИПА плус Државни доприноси) (колона в))

⁽²⁾ Изражено у % укупне суме за колону (в). Она означава релативну тежину сваког приоритета у односу на укупна средства (ИПА + Државна)

3.5. Принцип суфинансирања који се примјењује на пројекте финансиране у оквиру програма

Допринос ЕУ је обрачунат у односу на прихватљиве расходе, који су за "Прекогранични програм

Босна и Херцеговина – Црна Гора" засновани на укупним трошковима, као што је договорено између земаља учесница и прописано у прекограничном програму.

Допринос ЕУ на нивоу осе приоритета не прелази горњу границу од 85 % од прихватљивих трошкова. Допринос ЕУ за сваку осу приоритета не смије бити мањи од 20 % од прихватљивих трошкова.

Примјењују се одредбе Члана 90 ИПА Уредбе о реализацији.

Суфинансирање у склопу осе Приоритета 1 обезбиједиће крајњи корисници гранта, а оно може доћи и из јавних или приватних фондова. Суфинансирање у склопу осе Приоритета 2 биће обезбијеђено из државних фондова.

4. ОРГАНИЗАЦИЈА СПРОВОЂЕЊА

4.1. Начин спровођења

Овај програм спроводи Европска комисија на централизованом основи, у складу са Чланом 53а Финансијске уредбе³ и одговарајућим одредбама Правилника о спровођењу⁴.

У случају централизованог управљања улога Комисије у избору активности у оквиру програма прекограничне сарадње између земаља корисница је наведена у Члану 140 ИПА Уредбе о реализацији.

4.2. Општа правила за набавке и поступци за додјелу гранта

Набавка прати одредбе Дијела Два, Наслова IV Финансијске уредбе и Дијела Два, Наслова III, Поглавља 3 њеног Правилника о спровођењу, као и правила и поступке за уговоре о услугама, набавкама и радовима који се финансирају из општег буџета Европске уније за потребе сарадње са трећим земљама које је Комисија усвојила 24. маја 2007. године (В (2007) 2034).

Поступци додјеле гранта сlijеде одредбе Дијела Један, Наслова VI Финансијске уредбе и Дијела Два, Наслова VI њеног Правилника о спровођењу.

Гдје је то могуће, Уговорни органи би такође требало да користе стандардне шаблоне и моделе који олакшавају примјену наведених правила предвиђених у "Практичном водичу за уговорне поступке за спољне активности Европске уније" ("Практични водич"), који је објављен на интернетској страници ЕуропаАид⁵ на дан покретања набавке или поступка додјеле гранта.

4.3. Процјена утицаја на животну средину и очување природе

Све инвестиције се проводе у складу са релевантним законодавством ЕУ.

Поступци за процјену утицаја на животну средину као што је наведено у ЕИА Директиви⁶ у потпуности се примјењују на све инвестиционе пројекте у оквиру ИПА. Ако ЕИА Директива још није у потпуности транспонована, поступци треба да буду слични онима утврђеним у претходно поменутој директиви.

³ Уредба (ЕЗ, Еуратом) бр. 1605/2002 (СЛ. ГЛ. Л 248, од 16.09.2002. стр.1)

⁴ Уредба (ЕЗ, Еуратом) бр. 2342/2002 (СЛ. ГЛ. Л 357, од 31.12.2002. стр.1)

⁵ тренутна адреса:

http://ec.europa.eu/europeaid/work/procedures/implementation/practical_guide/index_en.htm

⁶ Директива Вијећа 85/337/ЕЕЗ од 27. јуна 1985. о процјени утицаја одређених јавних и приватних пројеката на животну средину (СЛ. ГЛ. Л 175, од 05.07.1985, стр 40.)

Ако је вјероватно да ће пројекат утицати на локације од значаја за очување природе, потребно је да буде извршена одговарајућа процјена заштите природе, еквивалентна оној која је предвиђена Чланом 6 Директиве о стаништима⁷.

5. НАДЗОР И ЕВАЛУАЦИЈА

5.1. Надзор

Провођење прекограничног програма ће пратити Заједнички надзорни одбор из Члана 142 ИПА Уредбе о спровођењу, који успоставе земље кориснице, а који укључује и представнике Комисије.

У Босни и Херцеговини/Црној Гори Комисија може предузети све радње које сматра неопходним да би пратила предметни програм.

5.2. Евалуација

Програми подлијежу евалуацији, у складу са Чланом 141 ИПА Уредбе о спровођењу, са циљем да се побољша квалитет, ефикасност и досљедност помоћи из фондова ЕУ и стратегија и спровођење програма прекограничне сарадње.

6. РЕВИЗИЈА, ФИНАНСИЈСКА КОНТРОЛА, МЈЕРЕ БОРБЕ ПРОТИВ ПРЕВАРА

Рачуни и операције свих страна укључених у реализацију овог програма, као и сви уговори и споразуми којима се проводи овај програм, подлијежу, с једне стране, надзору и финансијској контроли од стране Комисије (укључујући и Европску управу за борбу против превара), која може извршити провјере по свом нахођењу, било самостално или преко вањског ревизора, и, са друге стране, ревизији Европског ревизорског суда. Ово укључује мјере као што су *екс анте* верификација тендера и уговарања које спроводе Делегације у земљама корисницама.

Да би се обезбиједила ефикасна заштита финансијских интереса Европске уније, Комисија (укључујући и Европске управе за борбу против превара) може спровести провјере на лицу мјеста и инспекције, у складу са поступцима који су предвиђени у Уредби Савјета (ЕЗ, Еуроатом) 2185/96⁸.

Контроле и ревизије које су претходно описане важе за све извођаче радова, подизвођаче и кориснике грантова који су примили средства ЕУ.

⁷ Директива Вијећа 92/43/ЕЕЗ од 21. маја 1992. о очувању природних станишта и дивље фауне и флоре (СЛ. ГЛ. Л 206, од 22.07.1992).

⁸ Уредба Вијећа (ЕЗ, Еуроатом) бр. 2185/96 (СЛ. ГЛ. Л 292, од 15.11.1996. стр. 2).

7. НЕЗНАТНА ПРЕРАСПОДЈЕЛА СРЕДСТАВА

Овлаштени службеник делегације (АОД), или овлаштени службеник под-делегације (АОСД), у складу са овлаштењима која је на њега пренио АОД, у складу са принципима доброг финансијског управљања, може да предузме незнатне прерасподјеле средстава без потребне измјене и допуне финансијске одлуке. У том контексту, кумулативна прерасподјела која не прелази 20% од укупног износа додијељеног за програм, под условом ограничења од 4 милиона ЕУР, неће се сматрати значајном, под условом да она не утиче на природу и циљеве програма. ИПА одбор се обавјештава о горепомнутој прерасподјели средстава.

8. ОГРАНИЧЕНА ПРИЛАГОЂАВАЊА У РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОГРАМА

Ограничене промјене у провођењу овог програма које утичу на основне елементе наведене у Члану 90 Правилника о спровођењу Финансијске уредбе, а које су индикативне природе⁹, може предузети овлаштени службеник делегације Комисије (АОД), или овлаштени службеник под-делегације Комисије (АОСД), у складу са овлаштењима која је на њега пренио АОД, у складу са принципима доброг финансијског управљања без неопходне измјене и допуне одлуке о финансирању.

⁹ Ови основни елементи индикативне природе су, за грантове, индикативни износ позива за приједлоге и, за набавке, индикативни број и врста предвиђених уговора и индикативни временски оквир за покретање поступка набавке.

ДОДАТАК 2
Прекогранични програм
Босна и Херцеговина – Црна Гора

Потврђујем да овај превод у потпуности одговара оригиналу који је састављен на енглеском језику.
Овј.бр. 12/08/2013-1
Приједор, 12. август 2013.

Александра Мајкић,
стални судски тумач за енглески језик, именована од стране
Министарства правде Републике Српске и Окружног суда у
Бања Луци; по рјешењу: 01/2-704-30/02 од: 21. новембра 2002.

Програм прекограничне сарадње

Босна и Херцеговина -- Црна Гора

Прекогранични програм 2007 -- 2013

ИПА ПГС

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА –

ЦРНА ГОРА

Датум: 22. септембар 2011. године

САДРЖАЈ

РЈЕЧНИК АКРОНИМА	4
ДИО I. ОПИС И АНАЛИЗА ПРОГРАМСКОГ ПОДРУЧЈА	5
1. Резиме Програма и процеса програмирања	5
1.1 Резиме Програма	5
1.2 Резиме процеса програмирања	6
2. МАПА И ОПИС ПРОГРАМСКОГ ПОДРУЧЈА	6
3. ТРЕНУТНА СИТУАЦИЈА У ПРОГРАМСКОМ ПОДРУЧЈУ	9
3.1 Историја	9
3.2 Демографија	9
3.3 Етничке мањине	10
3.4 Географски опис	10
3.5 Инфраструктура	10
3.6 Привреда	13
3.7 Људски ресурси	16
3.8 Животна средина и природа	18
3.9 Култура	18
3.10 Резиме недостатака, неусаглашености и потенцијала за развој	19
3.11 СИМП анализа програмског подручја	20
ДИО II ПРОГРАМСКА СТРАТЕГИЈА	26
1. ИСКУСТВО У ПРЕКОГРАНИЧНИМ АКТИВНОСТИМА	26
1.1 Научене лекције	26
2. СТРАТЕГИЈА САРАДЊЕ	27
2.1 Резиме закључака из описа подручја	28
2.2 Општи стратешки циљ Програма прекограничне сарадње	29
2.3 Специфични циљеви	29
3. ПРИОРИТЕТ И МЈЕРЕ	30
3.1 Приоритет I	30
3.2 Приоритет II	33
3.3 Показатељи исхода и показатељи резултата	34
4. УСКЛАЂЕНОСТ СА ДРУГИМ ПРОГРАМИМА	38
4.1 Програми у БиХ	38
4.2 Програми у Црној Гори	39
ДИО III ФИНАНСИЈСКЕ ОДРЕДБЕ	41
1. ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН ЗА ПРЕКОГРАНИЧНИ ПРОГРАМ 2007 – 2013	41
ДИО IV ОДРЕДБЕ О СПРОВОЂЕЊУ	43

Програм прекограничне сарадње

1. ПРОГРАМСКЕ СТРУКТУРЕ	43
1.1 Организационе структуре на државном нивоу	43
1.2 Оперативне структуре на нивоу Програма	43
1.3 Уговорни органи	44
1.4 Заједнички надзорни одбор	45
1.5 Заједнички технички секретаријат	46
1.6 Корисници Програма	47
2. ПРАВИЛА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ	48
2.1 Основна правила за спровођење.....	48
2.2 Позив за достављање приједлога.....	48
2.3 Селекција пројеката након позива за подношење приједлога	50
3. ИНФОРМИСАЊЕ, ПРОМОВИСАЊЕ И САВЈЕТОВАЊЕ.....	51
4. ФИНАНСИЈСКО УПРАВЉАЊЕ	52
5. НАДЗОР И ЕВАЛУАЦИЈА	52
5.1 Надзор на нивоу Пројекта	52
5.2 Надзор над Програмом	52
5.3 Евалуација Програма	53

Програм прекограничне сарадње

Рјечник акронима

ПГС	Програм прекограничне сарадње
ПГИИ	Прекогранична изгадња институција
ЕУ	Европска унија
БДП	Бруто домаћи производ
ИПА	Инструмент за претприступну помоћ
ЗНО	Заједнички надзорни одбор
ЗТС	Заједнички технички секретаријат
ВИПД	Вишегодишњи индикативни плански документ
НВО	Невладина организација
НУТС	Номенклатура просторних јединица за статистику
ОС	Оперативна структура
ПРАГ	Практични водич за поступке склапања уговора који се финансирају из општег буџета Европске уније у контексту спољних активности
МСП	Мала и средња предузећа
СИМП	Снаге, изазови, могућности, пријетње
ТП	Техничка помоћ
МСПЕИ	Министарство спољних послова и европских интеграција
ДЕИ	Дирекција за европске интеграције
РДА	Регионалне развојне агенције
ЕУРЕД	Регионални економски развој Европске уније
ИТ	Информационе технологије
УНЕСКО	Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу
ЦЕФТА	Централноевропски споразум о слободној трговини
УО	Уговорни орган

Програм прекограничне сарадње

Дио I Опис и анализа Програмског подручја

1. Резиме Програма и процеса програмирања

1.1 Резиме Програма

Овај прекогранични програм за период 2007-2013 између претприступних земаља Босне и Херцеговине и Црне Горе спроводи се у оквиру централизованог управљања. Програмско подручје обухвата 31.134,33 км². Босанско-херцеговачки дио Програмског подручја састоји се од 56 општина, док са црногорске стране Програмског подручја постоје 13 општина (12 у прихватљивом, и једна у сусједном подручју).

Програмско подручје углавном је планинско и релативно неприступачно, са привредним центрима смјештеним у већим градовима, удаљеним од границе.

Програмско подручје карактерише статична популација, или популација чији је број у опадању, и која је старија у руралним дијеловима, уз недостатак могућности за запошљавање. Постојећој индустријској и пољопривредној бази су неопходни поправак и модернизација, а она је маргинализована у односу на растућа тржишта због неадекватне саобраћајне инфраструктуре.

Постоје значајне прилике за развој туристичког сектора у овом подручју. У Црној Гори постоји развијена база за туристички сектор. У Босни и Херцеговини постоји подједнако развијена инфраструктура за планински туризам.

Животна средина програмског подручја је у добром стању, упркос одређеним жариштима загађења, и преотпереним постојећим службама за одлагање отпада, које нису у могућности да подмире знатне потребе неконтролисаног пораста броја становника, односно индустријске активности. Планине и шуме, као значајно природно богатство овог подручја, нарочито су осјетљиве на повећање загађења ваздуха и воде.

Привредне активности се углавном заснивају на природним ресурсима, и концентрисане су на пољопривреди, шумарству и вађењу минералних сировина.

Саобраћајној инфраструктури је потребна модернизација и обнова. Постоје три међународна аеродрома у овом подручју: Подгорица, Тиват, Мостар и Сарајево.

Главни изазов за Програмско подручје представља то како боље искористити свој иметак и ресурсе у циљу оживљавања привреде. Постизање циља значајне регионалне сарадње потпомогнуто је одсуством језичких баријера и постојањем заједничког наслијеђа. Привредна и социјална сарадња између заједница представља ефикасно средство за превладавање турбулентне прошлости и постојања граница између нових држава. Ово је идеја стратешког приступа за прекогранични програм сарадње за 2007-2013.

Општи стратешки циљ програма је:

Програм прекограничне сарадње

Програм се реализује на основу једне главне осе приоритета:

Подршка стварању заједничког социјално-економског окружења за становнике, заједнице и привреду пограничног подручја.

1.2 Резиме процеса програмирања

Програм прекограничне сарадње између Босне и Херцеговине и Црне Горе је реализован током периода 2007-2013. Овај стратешки документ је заснован на заједничким напорима стратешког планирања између двије земље, а такође је резултат опсежног процеса консултација са локалним актерима, потенцијалним корисницима и донаторима.

Програм се реализује у обе земље путем централизованог управљања. Државне власти у ове двије земље изграђују капацитете и раде на акредитацији имплементационих структура, како би се прешло на децентрализовано управљање што је могуће прије током периода програма.

Програмски процес је трајао од децембра 2006. до маја 2007. године. Државне власти и оперативне структуре добиле су помоћ у програмирању кроз Пројекат Прекограничне изградње институција (ПГИИ), који је регионални пројекат који финансира Европска унија.

Слиједени билатерални састанци оперативних структура су одржани током процеса програмирања:

06. фебруар 2007, Мостар	1. састанак Тима за израду нацрта
06. март 2007, Београд	1. састанак Заједничког одбора за програмирање
20. март 2007, Подгорица	2. састанак Тима за израду нацрта
13. април 2007, Сарајево	3. састанак Тима за израду нацрта
23. мај 2007, Подгорица	2. састанак Заједничког одбора за програмирање

У складу са Чланом 20 ИПА Уредбе и Чланом 6 (3) ИПА Уредбе о реализацији, Европска комисија је затражила од представника Земаља чланица ЕУ и Међународних финансијских институција у Босни и Херцеговини и Црној Гори да дају своје коментаре у вези са нацртом прекограничног Програма који је поднесен Комисији.

У новембру 2009. године Заједнички надзорни одбор је усвојио ревидирану верзију Прекограничног програма, која у суштини ажурира финансијску табелу кроз укључивање средстава додијелиених за 2010-2011. Током овог састанка ЗНО је размотрио и усвојио одлуку да предложи Комисији укључивање општине Подгорица као сусједне области (Чл. 97 ИПА УР (ИПА Уредбе о реализацији)) у Црној Гори, у оквиру програмског подручја.

Програм прекограничне сарадње

У новембру 2011. године ЗНО је поново усвојио ревидирану верзију програма којом се допуњује финансијска табела кроз укључивање средстава за период 2012-2013.

2. Мапа и опис програмског подручја

Програмско подручје обухвата границу између Босне и Херцеговине и Црне Горе и састоји се од „прихватљивих“ и „сусједних“ региона као што је дефинисано у Члановима 88 и 97 ИПА Уредбе о реализацији.

Легенда:
Прихватљиво подручје
Босна и Херцеговина
Црна Гора

Програм прекограничне сарадње

Потребна НУТС III класификација још увијек није званично прихваћена ни у Босни и Херцеговини, ни у Црној Гори. Дакле, за потребе овог програма прекограничне сарадње, постојећа класификација је редефинисана како би представљала еквивалентну интерпретацију.

У Босни и Херцеговини еквивалент подручја нивоа 3 НУТС су региони. Прихватљива програмска подручја су: Сарајевска регија и Херцеговачка регија. Све општине које спадају у ова два региона се стога сматрају програмски прихватљивим.

Прихватљиво програмско подручје у Босни и Херцеговини обухвата 20.909,33 км² у 56 општина. Ово представља 38,51% територије Босне и Херцеговине.

Програмско подручје у Црној Гори чине "прихватљиви" и "сусједни" региони. Програмско подручје обухвата 10.225 км², од чега прихватљиво подручје обухвата 8.784 км² у 12 општина. Општина Подгорица, као сусједна област, обухвата 1.441 км². Програмско подручје представља 74,03% територије Црне Горе.

Табела 1: Програмска подручја у Босни и Херцеговини и Црној Гори

Црна Гора (општине)			Босна и Херцеговина (општине)		
Прихватљиво подручје (Члан 88 ИПА УР)	км ²	Сусједно подручје (Члан 97 ИПА УР)	км ²	Прихватљиво	км ²
1. Пљевља	1.346	1. Подгорица	1.441	1. Јабланица	301
2. Плужине	854			2. Коњиц	1.101
3. Жабљак	445			3. Трново	338,4
4. Шавник	553			4. Трново РС	138
5. Никшић	2.065			5. Пале	492
6. Херцег Нови	235			6. Пале Прача	103
7. Котор	335			7. Ново Горажде	123
8. Тиват	46			8. Горажде	248,8
9. Бијело Поље	924			9. Чајниче	275
10. Мојковац	367			10. Фоча Устиколина	188
11. Беране	717			11. Калиновик	678,92
12. Колашин	897			12. Рудо	344
				13. Вишеград	448
				14. Рогатица	640
				15. Фоча	1.115
				16. Гацко	736
				17. Невесиње	920
				18. Мостар	1.175
				19. Хацићи	273
				20. Ист. Илица	28
				21. Илица	162
				22. Широки Бријег	388
				23. Љубушки	297,7
				24. Чапљина	356
				25. Читлук	181
				26. Столац	331
					256

Програм прекограничне сарадње

				27. Берковићи	633
				28. Билећа	326
				29. Љубиње	225
				30. Неум	225
				31. Равно	82
				32. Источни Мостар	904
				33. Требиње	477
				34. Прозор/Рама	569,80
				35. Купрес	45
				36. Купрес (РС)	967,40
				37. Томиславград	461,10
				38. Посушје	220,80
				39. Груде	994
				40. Ливно	729
				41. Соколац	45
				42. Источно Ново Сарајево	47,98
				43. Сарајево-Н.Г.	72
				44. Вогошћа	55
				45. Сарајево-С.Г.	105
				46. Сарајево-И.С.Г	320
				47. Илијаш	390
				48. Вареш	373
				49. Бреза	232
				50. Високо	164
				51. Кисељак	308
				52. Фојница	148
				53. Крешево	33
				54. Центар	11,43
				55. Ново Сарајево	408
				56. Олово	
Укупно	8.784	Укупно	1.441	Укупно	20.909,33
Број насеља	700	143			н/п
Укупно Програмско подручје				31.134,33 км ²	
Дужина границе				249 км	
Број граничних прелаза				7	

Извор 1: Завод за статистику Црне Горе, www.visit-montenegro.org/faq <http://www.monstat.org/>

Извор 2: Општинске статистичке службе

Извор 3: ДГС Босна и Херцеговина

Главни разлог за укључивање Подгорице као сусједне територије лежи у чињеници да Подгорица представља главни демографски, политички, привредни, саобраћајни, културни, образовни и научни центар у земљи. Ту је и велико интересовање од стране потенцијалних корисника у општини Подгорица за Прекогранични програм између Босне и Херцеговине и Црне Горе. Преко 200 организација/институција из Подгорице је већ регистровано у бази података о контактима.

3. Тренутна ситуација у Програмском подручју

3.1 Историја

Кроз историју, територије и пароди програмског подручја повремено су припадали истој држави, али су и често били раздвојени границама и ратовима. То је учинило да везе између заједница у граничној области буду јаке и међузависне.

Крајем 19. вијека интелектуалци са овог подручја почели су да промовишу идсју уједињених словенских народа која је на крају довела до стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, која потом постаје Краљевина Југославија, такође позната и као прва Југославија. Краљевство се распало са избијањем Другог свјетског рата, и СФРЈ¹ је формирана 1945. године. Територије данашње Босне и Херцеговине и Црне Горе су дефинисане, а та два ентитета постала су двије од шест југословенских република.

Након распада бивше СФРЈ, Босна и Херцеговина је стекла независност 1992. године, док је Црна Гора постала независна држава након референдума о независности из 2006.² године.

3.2 Демографија

Укупан број становника у програмском подручју за прекогранични програм између Босне и Херцеговине и Црне Горе је 1.685.366. Демографска структура подручја се значајно промијенила због великих миграција унутар и изван региона током кризе у току 1990-их.

Миграција становништва између Босне и Херцеговине и Црне Горе одвијала се са обе стране границе током деведесетих година. Ово је изазвало промјене које се чине неповратнима с обзиром на спор и тежак повратак избјеглица. Пад у броју становника је највидљивији у руралним општинама дуж границе.

У прихватљивом програмском подручју Црне Горе популација је углавном концентрисана у урбаним центрима који нуде велике могућности за запослење. Слична ситуација је и у Босни и Херцеговини.

На црногорској страни границе дошло је до пада у броју становника од 1,1% од 1991. године (према попису из 2002), док је у Босни и Херцеговини овај пад у истом периоду износио 1,4%. У Црној Гори овај пад је углавном изазвала унутрашња миграција у јужне и централне дијелове због повољнијих економских прилика. У Босни и

¹ Социјалистичка Федеративна Република Југославија

² 03. јуна 2006. године Скупштина Црне Горе је прогласила независност Црне Горе, чиме је формално потврдила резултат референдума о независности. 28. јуна Црна Гора је постала 192. чланица Уједињених нација.

Програм прекограничне сарадње

Херцеговини ситуација је слична, са становништвом које мигрира из мањих мјеста у урбане центре, посебно у Сарајево.

Иако је стопа природног прираштаја у програмском подручју и даље позитивна, старосна структура становништва указује на врло неповољан процес демографског старења.

3.3 Етничке мањине

Становници програмског подручја уживају пуну националну једнакост у обе земље јер њихови уставни гарантују права мањина.

3.4 Географски опис

Програмско подручје се налази у југоисточном дијелу Босне и Херцеговине и сјеверозападном дијелу Црне Горе. У Босни и Херцеговини програмско подручје протеже се на преко 20.909,33 км² и покрива 38,51% државне територије. У Црној Гори програмско подручје се протеже на преко 10.225 км² или 74,03% државне територије, од чега прихватљиво програмско подручје покрива преко 8.784 км² или 62,63% државне територије.

Терен је већином планински, укључујући неке од најкршевитијих у Европи. Просјечна надморска висина је изнад 2.000 метара.

Ријеке у програмском подручју припадају или јадранском или црноморском сливу. У планинама ријеке теку дубоким кањонима, као што су кањон ријеке Таре, који је најдубљи кањон у Црној Гори и у Европи, са 78 км у дужини и са 1.300 метара на својој најдубљој тачки. Постоји око четрдесет природних и седам вјештачких језера у овој области. Овај регион је богат водом и шумама које покривају 32% територије.

Клима програмског подручја варира, али генерално говорећи, сјеверни дио карактерише континентална клима, са хладним зимама и топлим и влажним љетима са добро распоређеним кишним падавинама, и обилним снијесним падавинама у унутрашњости, док јужни дио више ужива јадранску климу са топлим, сувим љетима и јесенима, и хладним зимама. Разлике у надморској висини и близина Јадранског мора, као и изложености вјетровима, објашњавају климатске варијације.

Босанскохерцеговачки дио програмског подручја састоји се од 56 општина. Црногорска страна обухвата 13 општина у централној и сјеверној Црној Гори, са 843 насеља (700 у програмском, а 143 у сусједном подручју).

Програмско подручје у Босни и Херцеговини обухвата 20 км обале која представља једини излаз Босне и Херцеговине на Јадранско море, а одликује се добро очувањим плажама и туристичким центром у Неуму.

У Црној Гори, 163.78 км обале, од укупно 288,21 км, укључено је у програмско подручје са јединственим крајоликом који карактеришу предивни заливи и туристички центри.

3.5 Инфраструктура

Инфраструктура је важан предуслов за економски и социјални развој, јер обезбјеђује приступачност роба и људи у и из програмског подручја. Све у свему, инфраструктура у програмском подручју је застарела, пошто је у великој мјери претрпила недостатак инвестиција, које су углавном више ограничене на индустријске области у земљи.

У принципу, путеви и пруге су у веома лошем стању, и хитно им је потребна модернизација. Луке, узлетишта и бране су у нешто бољем стању. Међутим, значајна улагања у свим инфраструктурама у обе земље (путна и саобраћајна мрежа, непрекидно напајање електричном енергијом, обнављање и модернизација система водоснабдијевања и канализације) неопходна су како би се у потпуности искористио профит од њиховог потенцијала и створила стабилна привреда у којој би, прије свега, малим и средњим предузећима било омогућено напредовање.

3.5.1 Путна инфраструктура

Модерна саобраћајна мрежа је један од најважнијих фактора за омогућавање привредног развоја и приступачности овом региону, као и за прекограничну сарадњу.

Путеви у програмском подручју су генерално у лошем стању због ниског нивоа улагања у одржавање и ширење у периоду кризе, као и због укупне удаљености прекограничног подручја од стратешких државних праваца и коридора обију земаља.

Нема аутопута који пролази кроз програмско подручје. Највећи дио путне мреже се састоји од главних путева класе 1, и локалних путева класе 2. Међутим, саобраћајна инфраструктура у прихватљивом програмском подручју мора хитно бити поправљена и одржавана.

Главни саобраћајнице класе 1 које пролазе кроз програмско подручје су слиједеће:

1. Сарајево – Фоча – Никшић – Подгорица
2. Мостар – Требиње – Никшић – Подгорица

3.5.2 Жељезнице

Жељезнице чине мали дио укупне саобраћајне инфраструктуре програмског подручја. Нема жељезничких граничних прелаза између двије земље.

Мала БиХ жељезничка мрежа је у лошем стању. Она је неразвијена и није у потпуности електрификована, ограничавајући своје потенцијале за пружање ефикасне саобраћајне

Програм прекограничне сарадње

инфраструктуре.

У црногорском дијелу прихватљивог подручја, само једна мања жељезничка веза, која се углавном користи за превоз терета, протеже се од Никшића изван прихватљивог подручја према Подгорици и Бару.

3.5.3 Гранични прелази

Дуж границе постоји седам граничних прелаза. Само четири од њих се, међутим, сматрају међународним граничним прелазима.

3.5.4 Аеродроми

Постоје четири међународна аеродрома у програмском подручју – у Подгорици, Тивту, Мостару и Сарајеву. Један мањи аеродром за општу авијацију налази се у Никшићу.

3.5.5 Луке

У прихватљивом подручју тиватска марина нуди услуге за чамце и јахте средње величине.

3.5.6 Телекомуникације

Телекомуникациона мрежа у програмском подручју састоји се од неколико система који нуде услуге и фиксне и мобилне телефоније.

Чињеница да постоји 643,681 мобилни телефон у Црној Гори је импресивна (октобар 2006) (више од 1 мобилног телефона по становнику) у поређењу са европским нивоима. Услуге мобилне телефоније пружају три ГСМ оператера (Теленор, T-mobile/com, М-тел). Сви оператери имају државну покривеност, и пружају напредне услуге.

Процес приватизације два од три доминантна оператера (БХ Телском и ХТ Мостар) је још увијек у фази припреме. Телеком Српске је већим дијелом приватизовао 2006. године. Капацитети фиксне мреже су добро развијени, а мобилна мрежа има добру покривеност сигналом у цијелом подручју.

Интернет се увелико користи у програмском подручју уз помоћ три даваоца услуга на босанској страни, и четири на црногорској страни границе. Постоји велики број интернет корисника у Црној Гори (преко 743,000 у 2006). У Босни и Херцеговини, 57% домаћинстава посједује рачунар, а 42% редовно користи интернет.

3.5.7 Снабдијевање водом, отпадне воде, гријање, одлагање отпада

У програмском подручју становништво које живи у околини општинских центара и у већим насељима је снабђено водоводном мрежом. Међутим, капацитет водоснабдијевања и квалитет хигијене је главни проблем многих руралних подручја.

Програм прекограничне сарадње

Алтернативни системи који се користе у многим руралним областима, као што су локални извори, бунари и цистерне, не гарантују адекватан квалитет воде.

У принципу, ова ситуација захтијева велике напоре за обнову и поправку система водоснабдијевања, посебно када се узме у обзир чињеница да постојеће залихе воде не задовољавају потребе становништва. Због застарјелости, штета изазваних ратом, и цурења због лошег одржавања, између 35% и 70% капацитета се губи. Залихе воде широм програмског подручја су подложне честим прекидима, посебно у току суве љетне сезоне. Ово указује на неопходност успостављања већих система водоснабдијевања на општинском, међуопштинском и регионалном нивоу.

У програмском подручју канализациона мрежа постоји само у центрима већих општина. У многим општинама канализациони систем није у стању да преради количину створених отпадних вода, које се преливају као непрерађене отпадне воде. У дијеловима подручја дешава се и директно испуштање непречишћених отпадних вода у потоке, резервоаре и септичке јаме. Само двије или три веће општине имају ефикасна постројења за прераду отпадних вода.

Обрада чврстог отпада се врши на сличан, незадовољавајући начин у цијелом програмском подручју. Систем управљања чврстим отпадом заснива се на прикупљању, транспорту и одлагању чврстог отпада од стране јавних комуналних предузећа на општинском нивоу. Депоније се лоше одржавају, са минималним санитарним и хигијенским условима. Ефикасно одвајање чврстог отпада је такође минимално.

3.5.8 Енергија, струја

Снабдијевање енергијом и струјом је добро развијено са обе стране границе. Географија подручја погодна је за изградњу хидроелектрана. Ријеке програмског подручја носе 50% хидро-потенцијала у обе земље. У Босни и Херцеговини постоји пет хидроелектрана на Неретви и још три постројења на ријеци Требишњици. Постоји само једна термоелектрана у Гацку која подржава стабилност електроенергетског система у прихватљивом подручју. Просјечна годишња производња електричне енергије у осам хидроелектрана износи 4.918 GWh, а просјечна годишња производња у термоелектрани Гацко износи 2.153 GWh. То чини значајан дио производње ове врсте енергије у Босни и Херцеговини.

Енергија је главни привредни приоритет црногорске владе, па се тако хидроелектрана Перућица, у близини Никшића, модернизује - инвестицијама од 3.6 милиона евра, са потенцијалом да обезбиједи цијелу земљу са несметаним снабдијевањем електричном енергијом, истовремено смањујући зависност од снабдијевања енергијом из иностранства. Међутим, постоје велике разлике у приступу непрекидном снабдијевању енергијом/електричном енергијом између градова и руралних подручја. Све у свему, постоје двије велике електране, Пива и Перућица, а њих допуњава још пет мањих. Осим тога, постоји и термоелектрана у Пљевљима.

Програм прекограничне сарадње

Поред тога, високонапонска далеководна линија у програмском подручју је важан дио балканске мреже и представља солидну основу за даљу модернизацију и развој.

Нисконапонска (корисничка) мрежа у програмском подручју је на задовољавајућем нивоу. Након што је уништена у рату, реконструисана је и модернизована уз подршку донација од међународне заједнице. Нема идентификованих насеља без електричне енергије.

Напросјечне могућности за производњу хидро-енергије и велики потенцијал за топлотну енергију су битне предности програмског подручја. Значајне могућности за коришћење соларне енергије и енергије вјетра такође не треба занемарити.

3.6 Привреда

Босна и Херцеговина и Црна Гора су чланице Централноевропске зоне слободне трговине (ЦЕФТА). ЦЕФТА допуњава Споразум о стабилизацији и придруживању ЕУ за земље западног Балкана, пружајући добар оквир за привредни развој и регионалну сарадњу.

Показатељи привредног развоја прекограничног подручја су релативно ниски у поређењу са државним нивоом. Државни просјек просјечног БДП по глави становника у Босни и Херцеговини износио је 2.100 евра у 2006. години, док је у Црној Гори износио 1.809,37 евра у програмском подручју (укупан просјек у Црној Гори у 2004. години износио је 2.521,00 евра).

Привреда прекограничног подручја је углавном аграрна или индустријско-аграрна. Главни привредни сектори, који имају и највећи потенцијал у прекограничном региону, су пољопривреда, туризам, лака индустрија и производња енергије.

3.6.1 БДП

Већина програмских општина у овој области суочава се са тешким последицама рата и озбиљним економским и финансијским тешкоћама. Докази прикупљени из различитих извора показују широко распрострањене друштвено-економске разлике.

На страни Босне и Херцеговине било је врло тешко доћи до јасних података о стварној економској ситуацији и односној квалитативној структури, у вези статуса и перформанси.

Укупан ниво економског развоја програмског подручја је веома низак у поређењу са одговарајућим државним просјецима, као што је приказано у табели у наставку. Подручје се одликује ниским БДП, превагом пољопривредног сектора и недостатком инвестиција у свим секторима.

Неколико фактора заједно довело је до лоше привредне перформансе ове области. Ту спадају висок степен зависности од запошљавања и прихода заснованих на пољопривреди, и недостатак пословних сектора са високом додатом вриједности. У

Програм прекограничне сарадње

овом подручју није било економске користи од домаћих инвестиција у истом обиму као ни у другим регионима у двије земље.

Табела 3: Поређења БДП са ЕУ и државним нивоом

Подручје (просјек)	Регионални БДП по глави становника (ЕУР)	Регионални БДП индексе Држава=100	Регионални БДП индексе ЕУ(27)=100
БиХ прихватљиво подручје	н/п	н/п	н/п
БиХ државни ниво	2.100	100	57.48
Црна Гора прихватљиво подручје	1,809.37	71.77	8.41
Црна Гора државни ниво	2 521	100	11.72

Референца: 2 Статистички завод Црне Горе; ЕУ27=21,503

Извор: 1 Статистички годишњак Републике Црне Горе 2004 и Завод за статистику Босне и Херцеговине.

2 Обрачун на основу структуре БДП по општинама за период 2002-2004. Подаци за 2001. и 2002. су кориштени за обрачун индекса БДП.

3.6.2 Пољопривреда и рурални развој

Иако су различити природни услови у програмском подручју погодни за разнолик развој пољопривреде, пољопривредне активности су ограничене због лошег квалитета земљишта и планинских предјела са препознатљивим рељефом. Највећи дио пољопривредног земљишта, 88%, покривен је пашњацима и природним ливадама. Пољопривредна производња у програмском подручју заснива се на малим породичним газдинствима због постојећих природних услова и имовинских питања.

Ова област има оптималне услове за производњу поврћа. У сјеверном дијелу подручја, највећи проценат територије састоји се од травњака, и идеалан је за лjetну испашу стоке.

Приморски регион је посебно погодан за воће (суптропско воће и маслине) и ратарску производњу, а његов брдски дио за узгој ситне стоке. Овај рељеф је богат и медоносним и лековитим биљем, као и дивљим воћним врстама (шипак, смоква).

У погледу стоке, овце и козе доминирају у програмском подручју. Узгој крупне стоке и пчеларство су такође важне пољопривредне активности у овом региону.

3.6.3 Индустрија

Индустријски сектор у програмском подручју базира се на производњи струје, рударству, шумарству и преради дрвета, текстилној и кожарској индустрији и значајним капацитетима грађевинске индустрије.

Обе земље имају добру основу за индустријску прераду пољопривредних производа: клаонице, млинови са силосима, мљекаре, пекарне, фабрике пива и сокова, фабрике за прераду воћа, капацитети за прераду грожђа и производњу вина, прерада лековитог биља и фабрике за производњу кондиторских производа.

Програм прекограничне сарадње

Неке од највећих компанија у Црној Гори налазе се у програмском подручју, укључујући и ливнице и компаније за производњу и снабдијевање енергијом, као и лаку индустрију у сјеверном дијелу подручја.

3.6.4 Сектор МСП

Због побољшања пословне климе забиљежено је повећање броја регистрованих малих и средњих предузећа у програмском подручју. МСП су углавном флексибилнија у прилагођавању потребама тржишта, што пружа различите могућности за запошљавање, одржив развој и позитиван допринос извозу и трговини.

Постоји 34.236 малих и средњих предузећа у програмском подручју.

Табела 5: Број МСП и запошљавање у МСП у програмском подручју

Површина (просјек)	Број МСП	Број запослених у МСП
БиХ програмско подручје	28,576	97,838
БиХ државни ниво	170.445	865,224
Црна Гора програмско подручје	5.660	н/п
Црна Гора државни ниво	13,393	н/п
Укупно прихватљиво подручје	34.236	-

Извор: Попис становништва у ЦГ из 2003. године, Привредна комора РС и Федерације БиХ

Већина ових МСП-а су, међутим, веома мала и немају стручну помоћ и услуге за помоћ у изградњи пословања и јачању своје конкурентности. Унутрашњи проблеми сектора МСП тичу се и структуре предузећа и економског окружења.

Компаније карактерише недостатак предузетничког искуства (посебно у секторима са значајним потенцијалом раста), непрофитабилност сектора МСП (посљедица мале продуктивности, квалитета производа, иновација и извозне оријентисаности), и регионалне разлике у предузетничкој активности (концентрисаност у већим регионалним центрима).

Ограничења која изазивају недовољну подршку за предузетништво су: административне препреке у разним фазама животног циклуса једног предузећа, мањак институција за подршку пословању (пословни центри, пословни инкубатори, технолошки паркови), недоследност у спровођењу образовања/обуке, непостојање координације између владиних политика за стварање повољног пословног окружења, и недостатак финансијске подршке за потребе сектора МСП.

У будућности, предвиђено је да ће сектор МСП имати важну улогу у економском развоју региона. Недавно обновљене активности у банкарском сектору на основу тржишне економије могле би да повећају економски раст оба гранична подручја.

Програм прекограничне сарадње

3.6.5 Услуге

Поред туризма, услуге се тренутно статистички не третирају као посебан сектор привреде Босне и Херцеговине и Црне Горе - подаци су обично уврштени у друге секторе.

Неколико услуга као што су администрација, банкарство, образовање, социјална и здравствена заштита, углавном су доступне у урбаним срединама, док развој ових сектора у руралним областима заостаје.

Административне услуге су повезане са правно дефинисаним административним јединицама, тј. општинама, те су зато и смјештене у оквиру њих.

Организациона структура здравствених институција у програмском подручју састоји се од три нивоа – примарног, секундарног и терцијарног. Примарни ниво здравствених институција у програмском подручју се састоји од 56 домова здравља; секундарни ниво обухвата 13 општих болница и 5 специјализованих болница, док терцијарни ниво здравствених институција обухвата Клинички центар Црне Горе и Институт за јавно здравље који се налази у Подгорици – изван програмског подручја.

Обе земље препознају развој сектора услуга као значајног у доприносу позитивном привредном развоју, отварању нових радних мјеста и додавању вриједности постојећим индустријама и предузећима.

3.6.6 Регионални и локални развој

Прихватљиво подручје у Босни и Херцеговини покривају двије Регионалне развојне агенције (РДА). РЕДАХ покрива регију Херцеговине а СЕРДА покрива Сарајевски регион. То су непрофитне организације, основане од стране јавног, приватног и невладиног сектора, са циљем да јачају укупни економски развој ових региона посебно са услугама које подржавају економску обнову, стварање радних мјеста и људских ресурса, као и развој инфраструктуре. РЕДАХ има своје сједиште у програмском подручју, док се СЕРДА налази у Сарајеву, а активности ове агенције такође покривају и прихватљиво подручје.

Због чињенице да је Црна Гора мала земља без регија и са само 22 општине, не постоје регионалне агенције за развој, нити је основана мрежа институција за подршку МСП. Постоји само једна државна привредна комора, које се налази у Подгорици, и седам пословних центара. Такође, постоје четири завода за научна истраживања која би могла да служе као основа за развој такве подршке, што је у складу са процесом придруживања ЕУ кроз који Црна Гора тренутно пролази. У недавној Стратегији за развој МСП посебна пажња је посвећена овој теми.

На обе стране границе постоји велики број невладиних организација и друштвених иницијатива које стимулишу економски раст.

Програм прекограничне сарадње

Ове организације ће одиграти своју улогу у прекограничном програму јер могу да обезбиједу директну везу са потенцијалним корисницима, као и директан међуљудски контакт за локално становништво у програмском подручју.

3.6.7 Туризам

Туризам у Црној Гори је у фази брзог ширења. У 2005. години око 820.000 туриста је посетило Црну Гору, од којих су њих 272.000 били странци. Ово представља скоро 17% више у односу на претходну годину. Црна Гора се сматра једном од најбрже растућих туристичких дестинација у Европи. Јужни дио програмског подручја се налази на црногорском приморју, и има значајан удио у поменутиим цифрама.

Табела 6: Број посјетилаца и остварених ноћења по округу/општини

Подручје (просјек)	Посјетиоци	Остварена ноћења	Број остварених туристичких ноћења по глави становника
БиХ прихватљиво подручје	328,745	1.351,944	0.61
БиХ државни ниво	856,932	2,332,539	1.62
Црна Гора прихватљиво подручје	275,233	1,860,298	-
Црна Гора државни ниво	820,457	5,211,847	8.40
Укупно прихватљиво подручје	603,978	3,212,242	-

Извор: 1 Туристичко удружење БиХ; Црна Гора - туристичка сезона 2005.

С друге стране, централни и источни копонтинентални дијелови програмског подручја имају недовољно развијен туризам. Планинске области подручја имају компаративну предност за скијање, планинарење, бициклизам, посебно на страни БиХ на планинама Јахорини, Бјелашници и Игману. Културни туризам може да се развије у неким урбаним центрима са богатим културним наслеђејем и великом разноликошћу културних догађаја који се организују током цијеле године. Потенцијал за агро-туризам и еко-туризам још није истражен.

Поред тога, туристички ресурси, као што су извори минералне воде, слана језера и блатне бање нуде могућност различитих видова здравственог/велнес туризма.

Главне препреке за развој туризма су лоша туристичка инфраструктура, прије свега у неприморским подручјима, низак степен маркетинга, недостатак размјене информација у оквиру туристичке индустрије и низак ниво умрежавања између туристичких оператера и других сектора (посебно пољопривреде).

3.7 Људски ресурси

3.7.1 Образовање, истраживање и развој

Систем образовања у програмском подручју је добро развијен у односу на основне и средње школе, као и на факултетско образовање. У већини градова, мање од 2% становништва је неписмено. Средње школе се налазе у сваком граду овог подручја.

Програм прекограничне сарадње

Образовни системи Босне и Херцеговине и Црне Горе су слични, уз обавезно основно образовање и необавезно средње и високо образовање, која се углавном обавља у државним школама.

Постоји 244 основне и 137 средњих школа на босанској страни, и 284 основне и 23 средње школе на црногорској страни прихватљивог подручја. Иако је мрежа основног и средњег образовања задовољавајућа, са одговарајућим бројем државних школа, стање објеката, недостатак квалификованих наставника (на примјер, наставника информатике и рачунарства) и високи трошкови превоза, посебно за ученике из руралних области, утичу на квалитет доступног образовања.

Табела 7: Нивои образовања у програмском подручју

Подручје (просјек)	Основно образовање и образовање ниже од основног	Средње образовање	Универзитетско образовање, магистатура, докторат
БиХ прихватљиво подручје	89,75%	88,92%	5,56%
БиХ државни ниво	91,21%	78,62%	9,64%
Црна Гора прихватљиво подручје	50,52	48,74	43,70
Црна Гора државни ниво	42%	46,99%	11,01%
Укупно прихватљиво подручје	68,74%	66,58%	22,74%

Извор: Попис становништва у Црној Гори из 2003. године

Постоје Универзитети у Сарајеву и Источном Сарајеву у програмском подручју; те постоје факултети у Никшићу и Котору. Такође, постоји позитиван тренд повећања броја регионалних институција високог образовања, као и већа разноликост додипломских програма које они нуде.

Везе између образовних институција и пословног сектора су слабе, а резултат тога је недостатак иновација и неразвијен сектор истраживања и развоја.

3.7.2 Тржиште рада (запосленост и незапосленост)

Прихватљиво програмско подручје има знатно више стопе незапослености од државног просјека. Ове бројке одражавају привреду која заостаје за државним нивоом у обе земље, те зависност од запошљавања у јавном сектору и недостатак предузетничких иницијатива. Дистрибуција незапослености широм програмског подручја је неједнака, са највишим стопама незапослености у руралним микро-подручјима, гдје често изазива озбиљне социјалне проблеме.

Табела 8: Запосленост и незапосленост у Програмском подручју

Подручје (просјек)	Укупан број запослених лица	Стопа незапослености	Стопа запослености
БиХ прихватљиво подручје	642.575	48.05%	51,95%
БиХ државни ниво	1.236.744	31.94%	68.06%
Црна Гора прихватљиво	79.930	н/п	н/п

Програм прекограничне сарадње

подручје			
Црна Гора државни ниво	171.325	15.05%	84.95%

Извор: 1 Подаци о незапослености, Биро за запошљавање РС и Федерације БиХ, *Монетат*, Анкета о радној снази, октобар 2005. године.

Највећа стона незапослености је међу неквалификованим радницима, старијим лицима, младима и женама. У Босни и Херцеговини структура запослености се увелико промијенила због структурних реформи које су довеле до колапса државних предузећа.

Спор прелаз са централизованог на слободно тржиште такође узрокује и чињеница да су дијелови програмског подручја уз границу неки од најзабаченијих крајева у обе земље и стога непривлачни или за домаће или за директне стране инвестиције, што као резултат има мали број могућности за запошљавање.

Према Агенцијама за запошљавање Босне и Херцеговине и Црне Горе, око 28% од нерезидентне радне снаге у Црној Гори је било ангажовано из Босне и Херцеговине током прошле године. То је углавном због сезонских прилика за рад на црногорској обали и одсуства визног режима.

3.8 Животна средина и природа

Програмско подручје Босне и Херцеговине и Црне Горе је прилично уједначено, са географске и еколошке тачке гледишта, и карактерише га добро очувана природна средина са ниским нивоом загађења. С друге стране, област има извјесна "жаришта" загађења, која стварају озбиљне проблеме.

Постоје три Национална парка (Дурмитор, Биоградска Гора и Сутјеска) и пет заштићених подручја у овој области. Природни ресурси су углавном очувани, али постоје и неке локације које су загађене. Највећи загађивачи у овом региону су термослектрана у Пљевљима и ливница у Никшићу. Рудник угља у Пљевљима и рудник боксита у Никшићу изазивају проблеме са отпадом и подземним водама.

На обе стране границе постоје слични изазови у обезбјеђивању уравнотеженог пута ка друштвено-економском развоју, уз очување природног и културног наслеђења и испуњавање услова ЕУ за заштиту животне средине.

Постоји недостатак интегрисаних и координисаних интервенција на обе стране границе за заштиту животне средине и промовисање одрживог развоја. Напори треба да буду усмјерени ка развоју и унапређењу посебних заштићених подручја, посебних подручја очувања, система информисања за посјетиоце, програме размјене, развоја информационих система и увођење јавно-приватног партнерства у области заштите природе. Процес оснивања Владине Агенције за заштиту животне средине у Црној Гори и у Босни и Херцеговини је току.

Као последица рата, још увијек постоји сумња на минска поља у програмском подручју. Укупно подручје под минама обухвата 1.844 км² са приближно 305.000 мина.

3.9 Култура

Разноврсни историјски и културни утицаји који су преовладавали у региону у разним историјским периодима оставили су трага на многим локалитетима ове области.

Заштита културног наслеђења је добила солидну правну основу и предузета је од стране специјализоване организације, Завода за заштиту споменика културе, у обе земље. На основу Закона о заштити споменика културе из 1991. год. у смислу заштите културног наслеђења, општине су обавезне да брину, одржавају, користе и штите споменике културе од штетног утицаја природних сила и људских активности, те да их учине доступним јавности, и подрже трошкове њиховог редовног одржавања.

Прекинуте везе са сусједима, недостатак сарадње са одговарајућим институцијама у иностранству и, коначно, одсуство финансијских извора у досадашњем периоду, паралисали су могућности за размјену искустава, могућности за ширење знања и адекватну специјализацију, што је од изузетног значаја за активности у вези са заштитом културног наслеђења.

Културна сарадња је била и још увијек јесте веома важна спона између заједница са обе стране границе. Програмско подручје дијели врло сличну традицију, обичаје, језик и културно наслеђе. Постоји велики број културних, мањинских удружења и клубова чији је циљ очување локалне традиције.

Поред сарадње малих културних удружења, постоји нетакнут потенцијал за прослављање културног наслеђења у програмском подручју, и његово повезивање са туристичком понудом.

3.10 Резиме недостатака, неусаглашености и потенцијала за развој

На основу претходне анализе, може се закључити да двије главне одлике описују прихватљиво подручје у обе земље: преовладавајућа рурална привреда и култура са одсуством баријера.

Ове двије карактеристике представљају и интерне факторе који могу подржати одрживи развој подручја, и факторе који га могу уназадити.

Рурална привреда више одговара структури терена, који је већином планински, и географској локацији подручја, удаљеног од главних економских центара и главних трговинских и економских праваца. У прошлости ово је само дјелимично искориштано као фактор развоја. Зависност од нископрофитне пољопривреде и неквалификовани физички рад резултирали су лошим животним стандардом са релевантним ефектима на миграцију квалификоване радне снаге у друге развијеније регионе и земље. Производња је углавном ограничена на основну обраду хране и друге врсте агро-индустрије са малобројним и фрагментираним индустријским активностима.

Велики туристички потенцијал може да буде камен темељац за цјелокупну привреду

Програм прекограничне сарадње

привлачећи инвестиције од којих би такође могли да имају користи и други привредни сектори (грађевинарство, пољопривреда, услуге).

Успостављање и покретање заједничке развојне стратегије може побољшати економски развој подручја.

Добро очувана природна средина и нетакнуто културно наслеђе, присуство паркова природе и туристичке атракције, заједно са ниским нивоом загађења могу бити основа за одрживи развој региона. Одрживи развој такође може бити потпомогнут одсуством културних баријера у програмском подручју, што би могло погодovati успостављању и привредних и културних веза.

Програм прекограничне сарадње

3.11 СИМП анализа програмског подручја

	СНАГЕ	ИЗАЗОВИ	МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
ГЕОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Планинско подручје богато шумским и воденим ресурсима (језера, чисте ријеке, минерални и термални извори); ▪ Лако приступачно обално подручје са плажама доброг квалитета; ▪ Умјерена континентална клима са различитим утицајима и плодним тлом; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Периферна географска и саобраћајна локација унутар Балкана; ▪ Удаљена позиција од пограничног подручја у оквиру државне територије и од главних привредних центара; ▪ Морфологија региона отежава саобраћајну инфраструктуру; ▪ Нека подручја остају затворена због присуства нагазних мина. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Усвајање правне тековине ЕУ користиће и очување еколошку средину, и заштитиће географске особености. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Прихватљиво програмско подручје задржава своју периферну позицију.
ДЕМОГРАФИЈА	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Историјске везе обезбеђују солидну основу за културно разумијевање, изградњу повјерења и прекограничну сарадњу; ▪ Културне сличности и одсуство језичких баријера; ▪ Добри сусједски односи 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Негативан прираст становништва доводи до недовољних демографских кретања; ▪ Интерна привредна миграција младих, квалификоване и продуктивне радне снаге у градске центре, и емиграција у иностранство, осиромашује радну снагу у програмском подручју; ▪ Низак животно стандард и стареће становништво у руралном подручју. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Културни/историјски туризам и образовне активности могу допринијети промовисању региона као мулти-етничке локације у ЕУ; ▪ Појачане тенденције и потенцијал за веће активности прекограничне сарадње. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Обновљена нестабилност региона; ▪ Повећавање тренда депопулације; ▪ Старење становништва; ▪ Потпуна депопулација у неким руралним насељима.

Програм прекограничне сарадње

СНАГЕ	ИЗАЗОВИ	МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ	
ИНФРАСТРУКТУРА	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Присуство основне саобраћајне инфраструктуре (путеви I. класе); ▪ Постојање три међународна аеродрома као главних излаза према Европи; ▪ Добро развијена мрежа за производњу и дистрибуцију електричне енергије; ▪ Добро развијена мрежа телекомуникација; ▪ Адекватан број граничних прелаза. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Слаб квалитет саобраћајне инфраструктуре, уопштено, и слабо планирање и одржавање путне мреже; ▪ Секундарни и терцијарни путеви недовољно развијени и одржавани; ▪ Неадекватна комунална инфраструктура и управљање јавним комуналним услугама, нарочито у мањим насељима; (водовод, канализација, одлагање чврстог отпада); ▪ Недостатак депонија за одлагање чврстог отпада и постројења за рециклирање; ▪ Недовољан квалитет и капацитет постојећих граничних прелаза. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Реконструкција, проширење и интеграција путне инфраструктуре; ▪ Побољшање служби за одлагање отпада и канализације повећање привредни потенцијал подручја; ▪ Присуство објеката за ријечни транспорт и локалних водених пловних рута за домаћи бродски превоз; ▪ Истраживање могућности за употребу алтернативних извора енергије; ▪ Повећање броја интернетских конекција ▪ Ефикаснији пунктови граничних прелаза за потребе таласа појачаног саобраћаја. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Правне и политичке препреке које отежавају провођење регионалних планова; ▪ Застој у провођењу великих саобраћајних пројеката; ▪ Повшани трошкови транспорта усљед недовољно развијене саобраћајне инфраструктуре; ▪ Заобилажење регије због лоше саобраћајне инфраструктуре; ▪ Слаба постројења за отпадне воде, канализацију и одлагање чврстог отпада могу угрозити јавно здравље, и допринијети спором привредном развоју руралних подручја.

Програм прекограничне сарадње

CHAGE	ИЗАЗОВИ	МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
<p>Споразум о слободној трговини Централне Европе – ЦЕФТА је пописан</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Привреда која је комплексна грана граничном подручју и сличности на трговинском тржишту; ▪ Растући сектор МСП према броју и профиту; ▪ Постојећа индустријска база (нпр. текстила, хемичка индустрија, произвођача и достава електричне енергије, метала и прехранбена индустрија) налази се у процесу реконструкције ка конкурентнијој будућности; ▪ Добро развијена занатска индустрија; ▪ Прикладна еко клима за производњу вина, коћа, поврћа, лувана, медичинског и љековитог биља; ▪ Традиција у обради омиљених пољопривредних производа препознатљивих на иностраним тржиштима; ▪ Повољни природни и културни услови за туризам; ▪ Постојање структура за пружање подршке предузећима. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Низак ниво и недостатак политичког оквира за локални привредни развој; ▪ Отрпичен прилив тржишних информација; ▪ Низак степен сарадње између МСП; ▪ Мали удио модерних технологија које су у употреби у пољопривреди и индустрији; ▪ Низак ниво долате врједности у прерађивачкој индустрији; ▪ Целоовне државне/локалне, као и иностране директне инвестиције, што отежава модернизовање и реконструкцију застарјелих и неконкурентних индустријских и пољопривредних ресурса пограничног подручја; ▪ Недовољан развој пословне инфраструктуре; ▪ Неуравнотежен развој институционалних структура и капацитета управљања у туризму; ▪ Недовољно обрадивог земљишта и основних средстава за пољопривреду; ▪ Привреда у руралним областима програмског подручја је често сегментирана, моносекторска и маргинализована; ▪ Недостатак истраживачких институција и услуга за саветовање. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Искориставање користи од Споразума о слободној трговини Централне Европе – ЦЕФТА – у јачању извозног потенцијала; ▪ Развој и искориставање мрежних веза између локалног привредног сектора у циљу остављања профита од лапача и кластера за снабдијевање, како би се побольшала конкурентност и даљи привредни раст; ▪ Побољшање предузетничтва и квалитета производа кроз прекограничне иницијативе; ▪ Тржишни потенцијал за стварање привредне сарадње која води према обради бно-производа; ▪ Побољшање прекограничне сарадње међу структурама за пружање подршке пословању у сектору индустрије и услуга; ▪ Вренирање регионалних производа; ▪ Добро развијен и растући банкарски сектор који би могао подупријети локални развој; ▪ Достапна индустријска постројења и простори; ▪ Развој потенцијалних обновљивих извора енергије. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Повшана изложеност глобалном тржишту и повшана конкурентност унутар подручја; ▪ Програмско подручје се грајно посматра као периферна привреда са малом додатом врједношћу; ▪ Сива економија и примјетна пријетња од корупције; ▪ Недостатак финансијских капацитета и интересовања за сарадњу међу локалним предузећима; ▪ Даља фрагментација руралне привреде и затварање индустрија (луванске, рударске); ▪ Спор процес реконструкције државних предузећа.

ПРИВРЕДА

Програм прекограничне сарадње

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Разноврсна и добро очувана природа са парковима природе и заштићеним подручјима; ▪ Богати и разноврсни природни ресурси (минералне воде, ријеке, језера, канјони, обрадиво земљиште, шуме); ▪ Богат биодиверзитет, укључујући драгоцјено медицинско и љековито биље; ▪ Повољни услови за разноврстан туризам и пољопривреду. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Природни потенцијали и ресурси су недовољно искориштени; ▪ Децонцентрација сеоског подручја оштећује обрадиво земљиште; ▪ Недостатак заједничких прекограничних механизма за надзор животне средине и превенцију природних непогода 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Заједничко одрживо коришћење еколошки прихватљивих услуга и технологија за одржавање несагађених ресурса; ▪ Експанзија алтернативних облика туризма и органског узгоја; ▪ Међународно признавање паркова природе и заштићених подручја; ▪ Истраживање кориштења обновљивих извора енергије. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Инвестиције у инфраструктуру које могу исповољно утицати на животну средину; ▪ Неодржив привредни развој може створити проблеме у квалитету ваздуха, воде и земљишта; ▪ Почињавање неконтролисаног загађења и сјеча шума; ▪ Даље фрагментисање и напуштање обрађивања обрадивог земљишта.
<p>ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРИРОДА</p>			

Програм прекограничне сарадње

СНАГЕ	ИЗАЗОВИ	МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Добро развијен систем основног и средњег образовања; ▪ Повећан ниво запошљавања у приватном сектору; ▪ Постојање Универзитета и центара за високо образовање; ▪ Постојање истраживачких институција. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Одлив мозга“ и миграција; ▪ Растући тренд релативно високе стопе незапослености у руралним подручјима; ▪ Ниска примана и низак животни стандард већине становника; ▪ Слаба покретљивост радне снаге; ▪ Академско и пословно окружење су недовољно повезани; ▪ Понамањање модерних стручних и образовних услуга. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Појачан фокус на програме образовања и обуке је усвојен за потребе тржишта рада, чиме се снажно повезују образовање и привреда; ▪ Повећање броја запослених лица у приватном сектору; ▪ Повећана покретљивост и прилагођавање радне снаге према новим привредним захтјевима. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Државни и регионални људски ресурси и политике рада не одговарају промјенљивој ситуацији на привредном тржишту и тржишту рада; ▪ Спора транзиција система средњег образовања повећаће јаз између потражње и снабдијевања на тржишту рада; ▪ Нема промјена у загараном кругу сиромаштва, недостатак образовања, и слабе прилике за запошљавање маргинализују гранична подручја и отежавају привредни развој; ▪ Изаолација општег образовног система и затварање школа.
ТРЖИШТЕ РАДА И ОБРАЗОВАЊЕ			

Програм прекограничне сарадње

КУЛТУРА И ТУРИЗАМ	СНАГЕ	ИЗАЗОВИ	МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Богато културно наслеђе (историја, архитектура, традиција и фолклор); ▪ Дјелимично развијена туристичка инфраструктура; ▪ Културна сличност и кохерентност. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недостатак кохерентних политика и програма за развој; ▪ Слаба интеграција културног наслеђа са развојем туристичке понуде; ▪ Ограничено прекогранично искуство; ▪ Недовољно искориставање културе и рекреативних активности; ▪ Недостатак координације и информативних центара, осим оних у великим градским центрима; ▪ Сезонски условљен развој туризма. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Одговор на повећану потражњу у великес туризму и еко-туризму; ▪ Развој специјализованих туристичких програма који су усмјерени на нове „активне“ типове годишњих одмора; ▪ Заједничке туристичке понуде са заједничким производима и маркетингом; ▪ Истраживање туристичког потенцијала културних објеката; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Потенцијал глобалног туристичког тржишта; ▪ Глобална промјена климе може утицати на туризам; ▪ Недостатак довољних средстава за континуирано одржавање природног, културног и историјског наслеђа; ▪ Појачана друштвена искљученост региона. 	
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ СИСТЕМ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Добри билатерални односи и постојеће споразума о сарадњи; ▪ Искуство у спровођењу заједничких програма; ▪ Текући процес децентрализације; ▪ Законодавство о локалној самоуправи је повољно за прекограничну сарадњу; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Различити нивои процеса реформе администрације; ▪ Ограничени административни капацитети и капацитети за прихватање на локалном нивоу; ▪ Ограничено партнерство у програмирању и спровођењу политике регионалног развоја; ▪ Недовољна количина јавних средстава и финансијске аутономије на локалном нивоу; ▪ Застарјела постројења и опрема у сектору јавних услуга и недостатак довољних финансијских средстава. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Хармонизација администрације са обе стране кроз усвајање правне тековине; развој механизма за пружање прекограничне институционалне помоћи и пренос знања; ▪ Могуће партнерство цивилног друштва и јавне администрације у процесу доношења одлука и услугама. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Недостатак одрживости у централној обавези на националном и локалном нивоу; ▪ Различита брзина у процесу приступања ЕУ и у усвајању правне тековине може довести до проблема у компатибилности; ▪ Висок обрт у административном особљу усљед политичких промјена.

Дио II Програмска стратегија

1. Искуство у прекограничним активностима

Овај ИПА прекогранични програм је најновија иницијатива којом се проширује политика ЕУ за промоцију сарадње између земаља у пограничним регионима централне и југоисточне Европе и сусједним регионима Заједнице и других земаља кандидата из централне и југоисточне Европе.

Од 2007. године, као јединствени интегрисани Инструмент за претприступну помоћ, ИПА замјењује некадашње инструменте: Пхаре, ИСПА, САПАРД, Турске претприступне инструменте и ЦАРДС. Као Компонента II ИПА, Програм прекограничне сарадње је намијењен за припрему земаља кандидата и потенцијалних кандидата за будуће управљање структурним фондовима ЕУ. Сходно томе, ова компонента ће се реализовати путем Вишегодишњег прекограничног програма.

Пошто је била дио државне заједнице Србије и Црне Горе, Црна Гора је имала ограничено искуство у прекограничној сарадњи, односно искуство са четири програма са Бугарском, Румунијом, Мађарском и Италијом, као и са транснационалним програмом - ЦАДСЕС. Босна има ограничено искуство, пошто је учествовала у програму са Италијом и у ЦАДСЕС.

Овај програмски документ је у складу са претходно наведеним програмима ЕУ и државним стратегијама, као што је поменуто у дијелу четири.

1.1 Научене лекције

Искуство у сарадњи између пограничних области показује да је солидна припремна фаза од изузетне важности прије иницирања одређених активности. Да би прекогранична сарадња била ефикасна, неопходно је да постоји добро познавање правила и поступака, одговарајући капацитет и функционисање органа управљања. Резултати тематске евалуације Пхаре програма пограничне сарадње 1999-2003 биће уредно узети у обзир. Искуство је показало да предуслови за ефикасно спровођење укључују, поред блиске сарадње између земаља учесница на политичком и оперативном нивоу:

- прекограничну сарадњу између ресорних министарстава и ефикасне радне односе између сродних организација;
- функционисање органа регионалног развоја и локалних органа власти, са одговарајућим особљем у стабилном окружењу;
- блиске пословне везе између регионалних институција и одговарајућих Делегација Комисије;
- функционисање прекограничне сарадње између одговарајућих организација приватног сектора, као што су привредне коморе, удружења предузећа и НВО.

Програм прекограничне сарадње

У периоду до 2004. године заинтересоване стране у БиХ учествовале су у 17 пројеката у оквиру програма ИНТЕРРЕГ III А углавном кроз допринос „у природи“. Већина њих су само формално били укључени у пројекте прекограничне сарадње са италијанским партнерима као водећим, али искуства стечена у том периоду и везе успостављене са партнерима из Италије, представљају добру основу за наставак сарадње.

Прво право искуство у прекограничним и транснационалним пројектима сарадње стечено је у посљедњем Позиву за подношење приједлога за два Нова програма за сусједство, у којима је БиХ учествовала у периоду 2004-2006: ИНТЕРРЕГ III Јадрански НПС и ИНТЕРРЕГ III Б ЦАДСЕС транснационални програм.

Посљедњи Позив за подношење приједлога пројеката у оквиру Програма ЦАДСЕС је резултирао са два пројекта, укључујући партнере из БиХ са захтјевом за финансирање из средстава Регионалног ЦАРДС 2004-2006, док је од 93 пројекта који су одобрени у оквиру Јадранског НПС, 28 пројеката укључило партнере из БиХ са тим захтјевом. Број пројеката који су поднесени показао је да постоји значајно интересовање партнера из БиХ за ову врсту Програма. Међутим, разумијевање услова у вези са НПС модалитетима, квалитетом и величином пројеката који указују на ниво активности које је потребно реализовати у БиХ, остало је и даље слабо.

У погледу прекограничне сарадње на унутрашњим границама, узевши у обзир почетни степен ових програма, сувише је рано да се идентификују научене лекције, али је вриједно спомена да интересовање, па чак и поједине иницијативе за почетак сарадње преко граница, заиста постоји на локалном нивоу. С друге стране, релативно већа додјела средстава, која су на располагању у оквиру ИПА програма прекограничне сарадње, представља прави изазов за многе заинтересоване стране чији су финансијски капацитети мали.

Црна Гора је до 2006. године била дио државне заједнице са Србијом, и стога се читаво искуство које се тиче прекограничне и транснационалне сарадње углавном односило на програме у којима су ове двије земље учествовале као једна земља. Прво искуство Црне Горе било је учешће у оквиру ИНТЕРРЕГ III Јадранског програма и ИНТЕРРЕГ III Б ЦАДСЕС транснационалног програма. Посљедњи Позив за достављање приједлога пројеката за Јадрански НПС резултирао је са 93 одобрена пројекта од чега је 12 пројеката укључивало партнере из Црне Горе, док су у оквиру ЦАДСЕС Програма црногорски партнери учествовали у два пројекта који су финансирани из средстава Регионалног ЦАРДС 2004-2006.

Кроз те почетне прекограничне и транснационалне пројекте црногорски партнери су стекли прилику да почну повећавати свијест о прекограничним и транснационалним програмима, и да почну стицати знања и вјештине од својих партнера. Међутим, још увијек постоји мали капацитет у припреми пројеката крајњих корисника (нарочито у сјеверном дијелу, гдје готово да нема активности које су спроведене). Имајући то у виду, важно је нагласити да су специфичне обуке потенцијалних подносилаца захтјева

Програм прекограничне сарадње

од суштинског значаја за овај програм. Осим тога, важно је напоменути и да су неколико општина и грађанских удружења, која се налазе у јужном и централном дијелу, били партнери у реализацији пројеката у оквиру програма. Иако је постигнута свјесност, неопходно је наставити са стварањем адекватних објеката, интензивном комуникацијом и давањем информација како би се омогућило успостављање оперативних и одрживих партнерстава. Стога је врло важно питање обуке за писање и провођење пројеката који се односе на програм.

2. Стратегија сарадње

Анализа стања програмског подручја је спроведена кроз прикупљање података од релевантних институција у обе земље и консултације са главним државним, регионалним и локалним учесницима.

Анализа се заснивала на:

- Примарним подацима из Завода за статистику Босне и Херцеговине и Државног завода за статистику Црне Горе, министарства туризма и државне агенције за запошљавање, државне граничне службе и општинских власти;
- Подацима и анализи који су дио постојећих државних и регионалних планских докумената;
- Разговорима са локалним учесницима који су одржали у обе земље у периоду фебруар-март 2007. На основу *ad hoc* упитника, око 72 разговора су обављена у обе земље (општинске власти, предузетници, НВО, привредне коморе, локалне установе за високо образовање);
- Приједлозима и коментарима добијеним од чланова Тимова за израду програма на радионици одржаној у Подгорици у марту 2007, а од Оперативних структура из обе земље у току састанка одржаног у Сарајеву 13. априла 2007. године.

У почетку, одвојене једностране СИМП анализе су спроведене у обе земље паралелно. Ове двије анализе су касније спојене у заједничку СИМП анализу и договорене од стране Оперативних структура, а у њима су сажете главне *снаге, изазови, могућности пријетње*.

Наредна табела приказује програмско подручје према извјештају СИМП анализе:

ЕЛЕМЕНТИ СИМП АНАЛИЗЕ	
СНАГЕ/МОГУЋНОСТИ	ИЗАЗОВИ/ПРИЈЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none">▪ Језичке и културолошке сличности;▪ Разнолика и добро очувана природа;▪ Екопомска комплементарност граничног подручја;▪ Повољни услови за пољопривреду;▪ Све већи број малих и средњих	<ul style="list-style-type: none">▪ Периферне локације за саобраћај и логистику;▪ Неадекватна инфраструктура, посебно путне мреже и канализација/пречишћавања отпадних вода;▪ Неистражен потенцијал природних

Страна 32 од 61

(параф)

Програм прекограничне сарадње

<p>предузећа у трговини, индустрији и услужним секторима;</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Значајан потенцијал за нове облике пословања, посебно оних који се односе на туризам и рурални развој;▪ Добри државни образовни системи.	<p>ресурса;</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Тренд депопулације и миграције;▪ Недовољан развој пословне инфраструктуре;▪ Недостатак капитала, ограничена конкурентност индустрије и сектора МСП;▪ Стална незапосленост;▪ Одсуство услуга за координацију информација и подршке;▪ Ограничени локални административни капацитети и капацитети за апсорпцију.
---	--

Према заједничкој анализи, *Стратегија, Приоритети и Мјере* овог ИПА програма прекограничне сарадње између Босне и Херцеговине и Црне Горе пројектовани су на основу заједничке визије развојних перспектива, фокусирајући се на проблеме које је потребно ријешити, као и на могућности које је још потребно истражити.

2.1 Резиме закључака из описа подручја

Анализа описује ситуацију у програмском подручју, иако неки од описа важе за обе земље у цјелини. Већи дио програмског подручја је ненасељен због географског положаја, а пати и од лошег животног стандарда због зависности о ниско-профитне пољопривреде и неквалификованог физичког рада. Његова индустријска база је веома фрагментирана, и поред велике ливнице челика и неких фабрика текстила, углавном је ограничена на прераду хране, производњу вина и друге индустрије засноване на пољопривреди. Висока незапосленост је довела до миграције већег дијела преостале квалификоване радне снаге у градове и у иностранство, остављајући за собом остарјелу и углавном неквалификовану радну снагу коју је тешко запослити без преквалификација.

Област такође има структуралне проблеме по питању саобраћајне инфраструктуре. Одсуство модерне путне и жељезничке мреже која би повезивала пограничну област са кључним коридорима доприноси маргинализацији подручја као привредног ресурса. Постојећи ресурси подручја се недовољно користе, како због изолације, тако и због спорог одговора на изазове модернизације и реструктурисања.

С друге стране, програмско подручје карактерише јединствена културна историја и одсуство значајнијих језичких баријера. То пружа могућност за континуирану сарадњу која доводи до повећања привредне активности, постизање бољег животног стандарда и запошљавања.

Програм прекограничне сарадње

Осим тога, природни ресурси програмског подручја, који су тренутно недовољно искоришћени, могу да послуже као основа за привредни развој. Због своје близине мору јужни дио је посебно атрактиван за посјетиоце, а изолованији сјеверни дио нуди могућности за више специјализованих облика туризма.

Главни приоритет је убрзати економски развој прихватљивог подручја кроз стварање могућности за запошљавање у релативно кратком временском периоду (3-5 година). Међутим, да би се то постигло, битно је да се искористи потенцијал прекограничне сарадње за развој институционалних веза и мрежа које могу мобилисати доступне регионалне и државне ресурсе.

2.2 Општи стратешки циљ Програма прекограничне сарадње

Дакле, циљ овог ИПА прекограничног програма је:

Општи циљ: Подстицање заједничког одрживог развоја прекограничног подручја, његових привредних, културних, природних и људских ресурса и потенцијала кроз јачање капацитета људских ресурса и заједничких институционалних мрежа између локалних заједница и локалног приватног и јавног сектора.

2.3 Специфични циљеви

Стратешки оквир који подржава овај општи циљ састоји се од три специфична циља:

Специфични циљ 1: Подржати успостављање заједничких акција и стратегија које су усмјерене на заштиту и валоризацију привредних ресурса подручја.

Специфични циљ 2: Промоција одрживог развоја пограничног подручја како би се стимулисала привреда и смањила изолованости.

Специфични циљ 3: Поновно успостављање прекограничне сарадње путем јачања претходних прекограничних контаката у привреди и култури.

Ова три специфична циља програма директно су повезана са три релевантне области интервенција, које су заједно одабране као циљеви овог ИПА програма прекограничне сарадње.

Прва област је *животна средина*. Селективна експлоатација природних ресурса и промовисање одрживих активности ће подржати коришћење животне средине као вриједног и ефикасног алата за развој.

Друга област интервенције је *привреда*. Интервенције на овом пољу имају за циљ стварање повољнијег пословног амбијента, посебно за туризам и пољопривреду кроз

Страна 34 од 61

(параф)

Програм прекограничне сарадње

побољшање заједничке услуге, пренос знања, и подстицање започињања и покретања нових пословних подухвата.

Трећа област је *друштвена кохезија*. Циљ програма је повезивање људи, административних тијела, и других локалних актера у сврху убрзавања локалног привредног и културног развоја и уклањања формалних и неформалних баријера у прекограничној сарадњи, кроз заједничку идентификацију и израду заједничких стратегија за промоцију подручја.

Програм узима у обзир слиједећа основна начела:

- *Једнаке могућности* - ширење спектра развојних могућности у корист категорије људи који имају ограничен приступ њима: жене, млади људи, сиромашни, мањине;
- *Еколошка и привредна одрживост* – промоција интервенција на основу принципа заштите животне средине, очување и одрживост, подстицање веза између екологије и привреде;
- *Самоодрживост* - промоција операција које имају одрживе предности. Посебна пажња је посвећена покретању јаке мреже између локалних партнера и заинтересованих страна у циљу повећања дугорочне користи.

3. Приоритет и мјере

Приоритети и мјере дефинисани у овом прекограничном програму састављени су на такав начин да поштују и обезбјеђују реализацију конкретних циљева. Конкретно, један приоритет је идентификован за интервенције у прекограничној сарадњи. Приоритет II се фокусира на техничку помоћ, обезбјеђујући ефикасно управљање и провођење програма.

Активности предвиђене овим програмом утврђене су на основу СИМП анализе (Снаге, Изазови, Могућности и Пријетње) и имајући у виду ограничена финансијска средства. Суфинансирање гарантује да ће ЕУ принцип додавања бити поштован.

3.1 Приоритет I

<p>Пружити подршку стварању заједничког друштвено-економског окружења за људе, заједнице и привреде програмског подручја</p>

Узимајући у обзир опсег интервенција и три специфична циља, Приоритет I се реализује кроз три различите мјере. Свака од њих је посебно усмјерена на одређено подручје интервенција које су утврђене претходно у тексту.

3.1.1 Мјера 1.1

Прекограничне иницијативе привредног развоја са нагласком на туризам и рурални развој.

Образложење:

Повећање привредног развоја програмског подручја захтијева, као што је показано у СИМП анализи, успостављање координисаних активности којима се помаже сарадња међу кадровима у свим секторима и стварање основних механизма и средстава за промоцију улагања и подстицање привредног развоја.

Већина интервенција којима се повећава привредна сарадња се односи на туризам, пољопривреду и сектор животне средине и усмјерене су на искоришћавање локалних прекограничних могућности. Осим тога, оште интервенције ће такође утицати на повећање потенцијала запошљавања у приватном сектору и на мобилност радне снаге. Ово мора да се одржава кроз повећан капацитет и приватних и јавних субјеката који ће бити укључени у анализу ситуације на локалном нивоу током разраде нових стратегија, као и у процесу доношења одлука.

На крају, привредни развој мора се подржати путем малих улагања којима се побољшава постојећа инфраструктура, што ће остварити конкретан утицај на услуге, туризам, предузећа, трговину и саобраћај у програмској области.

Слиједећа листа представља условни списак интервенција које се могу квалификовати према овој мјери:

- Стварање пословних мрежа и механизма за пренос знања у туристичком и пољопривредном сектору;
- Развој нових туристичких производа/услуга са јасним прекограничним идентитетом;
- Развој пословних информативних стратегија, услуга и активности за подршку (као што су базе података, интернет странице) које су усмјерене на предузетнике који су активни у програмском подручју;
- Развој услуга савјетовања за покретање пословања, планирање пословања, трансфер технологије, патенте, сертификацију, правне и управне послове, финансије и стратегије маркетинга (нпр. нови производи, етикетирање и квалитет);
- Развој одговарајућег и одрживог облика туризма и еколошки прихватљиве пољопривреде;
- Идентификација и развој алтернативних привредних активности (еколошка производња, традиционални занати)
- Успостављање и одржавање заједничких програма за обуку кроз одржавање заједничких обука, конференција и семинара, те кроз развој заједничког образовног плана и програма и стандарда обуке;

Програм прекограничне сарадње

- Унапређење радне снаге у региону и стручних школа које су релевантне за привредни развој пограничног региона;
- Развој инфраструктуре мањег обима за модернизацију и опремање тржница, пословних простора и објеката за покретање малих предузета;
- Умрежавање МСП и успостављање прекограничних кластера;
- Развој инфраструктуре мањег обима за побољшање приступачности подручја;
- Побољшање јавних комуналних услуга које пружају подршку туристичком сектору;
- Пренос знања и интеграција развоја институција/способности, највише по питању друштвених и привредних проблема;
- Развој заједничких стратегија, прекограничних саобраћајних планова, студија и концепата који служе као основа за велике инвестиције.

Потенцијални корисници ове мјере могу бити:

- локалне власти и њихове институције;
- удружења општина;
- развојне агенције;
- локалне организације за пружање подршке предузећима;
- културна удружења;
- невладине организације;
- приватни и јавни субјекти који пружају подршку за радну снагу;
- МСП;
- институције за стручну и техничку обуку.

Ова мјера се спроводи кроз шеме гранта.

3.1.2 Мјера 1.2

Иницијативе за унапређивање животне средине, углавном кроз заштиту, промовисање и управљање природним ресурсима.

Образложење:

Као што је наглашено у анализи, прихватљиво програмско подручје је добро познато по својој богатој, разноврсној и добро очуваној природи која још није довољно искоришћена. Циљ ове мјере је да се одрже заједничке интервенције за заштиту природних ресурса и унапређење животне средине, са циљем да се обезбиједи одрживи развој читавог програмског подручја. Ове активности су у блиској вези са развојем туризма као алтернативне привредне дјелатности.

Слиједећа листа условних прихватљивих активности није коначна:

- Заједнички истраживачки пројекти, студије, концепти и активности подизања свијести/обуке по питањима заштите, промовисања и управљања природним ресурсима;

Програм прекограничне сарадње

- Образовање и пренос знања у области заштите животне средине;
- Очување и унапређење природне и културне баштине;
- Унапређење заједничког управљања и помоћних услуга и објеката у управљању у водопривреди и одлагању отпада;
- Израда планова за спречавања загађења у програмском подручју и ефикасних система за надзор квалитета ваздуха, воде и тла;
- Развој и повећање капацитета за превенцију потенцијалних природних катастрофа (укључујући пожаре и поплаве);
- Израда и провођење политике за коришћење обновљивих извора енергије

Потенцијални корисници ове мјере могу бити:

- државни органи/институције које имају активности у програмском подручју;
- локалне власти и њихове институције;
- развојне агенције;
- туристичке и културне организације/удружења;
- организације (укључујући НВО) за заштиту природе;
- јавна тијела одговорна за управљање водама;
- ватрогасне/хитне службе;
- МСП.

Мјера се спроводи кроз шеме гранта. Током провођења посебна пажња се посвећује обезбјеђивању комплементарности и искључивању преклапања са другим програмима које суфинансира ЕУ.

3.1.3 Мјера 1.3

Друштвена кохезија и културна размјена кроз институционалне интервенције и интервенције кроз директан међуљудски контакт.
--

Образложење:

Циљ ове мјере је да се приближе заједнице кроз дугорочна партнерства и умрежавање између организација цивилног друштва, професионалних удружења, локалних власти и институција као што су школе, факултети и истраживачки центри.

Мјера ће допринијети стварању контаката на различитим нивоима и секторима активности, охрабрујући прекограничну сарадњу у области привреде, културе, образовања и спорта.

Слиједећа листа представља само сажетак који провизорно наводи главне програмске активности:

- активности које подржавају друштвени и културни проток информација и комуникацију између заједница у програмском подручју;
- културне размјене међу младима, умјетницима, спортске активности, фолклорне манифестације и сличне активности;

Програм прекограничне сарадње

- иницијативе за образовање и обуку, укључујући и широк спектар активности, као што су промовисање мобилности грађана, академско умрежавање иновативних образовних пројеката, као и промовисање доживотног учења за све грађане;
- промотивни догађаји на друштвеном и привредном пољу, као што су сајмови и изложбе;
- друге активности којима се промовише друштвено укључивање, укључујући размјену информација, заједничке студије и истраживања.

Потенцијални корисници ове мјере могу бити:

- локалне власти и њихове институције;
- развојне агенције;
- локалне организације за пружање подршке предузећима;
- културна удружења;
- невладине организације;
- јавни и приватни субјекти за пружање подршке за радну снагу;
- школе;
- више школе и факултети;
- универзитети, укључујући и институције за стручно и техничко образовање.

Ова мјера се спроводи кроз шеме гранта.

За све мјере у оквиру Приоритета I, детаљни критеријуми селекције и критеријуми за додјелу гранта су изложени у Позиву за подношење приједлога – Пакет за пријаву (Смјернице за понуђаче).

3.2 Приоритет II

Техничка подршка за повећање административних капацитета у управљању и спровођење програма прекограничне сарадње.

Три мјере се подржавају кроз компоненту Техничке помоћи која чини и до 10% од додијелиених финансијских средстава. Циљ приоритета II је да осигура ефикасно, ефективно и транспарентно управљање прекограничним програмом.

Мјера II.1 Управљање програмом, надзор и евалуација

Техничка помоћ се користи за подршку рада државних Оперативних структура (ОС) и Заједничког надзорног одбора (ЗНО), чиме се обезбјеђује ефикасно управљање и спровођење програма, учешће на састанцима у вези са програмом, као и остала оптимална употреба ресурса. Ово се постиже кроз оснивање и рад Заједничког техничког секретаријата (ЗТС) у Босни и Херцеговини, и подружнице ЗТС у Црној Гори (укључујући трошкове плата за особље, осим плата за државне службенике). ЗТС је задужен за свакодневно управљање програмом и одговоран је за Оперативне структуре и ЗНО. ЗТС би требало, између осталог, да изради нацрт за

Страна 39 од 61

(параф)

Програм прекограничне сарадње

Смјернице уз позив за подношење приједлога пројеката за кандидате, под надзором Заједничког надзорног одбора (ЗНО).

Индикативна листа прихватљивих активности у оквиру ове мјере укључује:

- Подршку Оперативним структурама, Заједничком надзорном одбору, Заједничким техничким секретаријатима, и свим осталим структурама (нпр. Управном одбору) које учествују у управљању и спровођењу програма
- Успостављање и функционисање Заједничког техничког секретаријата и његове подружнице, укључујући трошкове плата за особље (са изузетком плата за државне службенике)
- Трошкови учешћа на различитим састанцима који се односе на реализацију програма
- Административни и оперативни трошкови који се односе на реализацију програма, укључујући трошкове припреме и праћења програма, процјене и одабира активности, организовање састанака надзорног одбора, итд.
- Помоћ потенцијалним корисницима у припреми пријава пројеката и корисницима у реализацији пројекта и извјештавању о пројекту.

Мјера II.2 Информације о Програму и публицитет

Специфични циљ ове мјере је да се осигура упознатост државних, регионалних и локалних заједница, и становништва, уопште, у програмском подручју. Он такође подржава активности подизања свијести на државном нивоу у циљу информисања грађана о овом програму у обе државе. То може обухватити, између осталог, припрему, превод и дистрибуцију информација о програму и промотивног материјала, укључујући и интернет страницу, организовање догађаја, праћење и евалуацију програма.

Индикативна листа прихватљивих активности у оквиру ове мјере укључује:

- Припрему, превод и дистрибуцију информација о програму и рекламног материјала, укључујући и интернетску страницу програма
- Организовање јавних догађаја (конференција, семинара, радионица, итд)
- Подизање нивоа свијести и обука потенцијалних корисника, укључујући форуме за тражење партнера

Индикативни распоред и износи за спровођење мјера:

Мјере Приоритета II се спроводе путем индивидуалног директног споразума о гранту без позива за подношење приједлога пројеката, који ће потписати свака од Делегација ЕУ и државних власти (ПГС координатори и Оперативне структуре), у складу са Чланом 168.1 (в) Правилника о спровођењу Финансијске уредбе.

У циљу ефикасног коришћења средстава Техничке помоћи неопходна је блиска сарадња између државних органа земаља учесница (Оперативних структура, ПГС координатора). Исти распоред предвиђен је за обе земље, како би се осигурала

Програм прекограничне сарадње

компатибилност обезбијеђених савјета и досљедна координација у погледу спровођења пројекта.

3.3 Показатељи исхода и показатељи резултата

Критеријуми који се користе за избор показатеља су слиједени:

- Значај за утврђене приоритете и циљеве;
- Јасност дефинисања;
- Лако прикупљање и уврштавање у систем надгледања;
- Квантификација према постављеним циљевима и, по потреби, успостављеним полазним основама.

3.3.1 Показатељи на нивоу приоритета

Приоритет 1				
Пружити подршку стварању заједничког друштвено-економског окружења за људе, заједнице и привреду пограничног подручја				
Исход	Пројекти којима се развијају механизми и услуге преко-прекограничне сарадње	Број	45	Завршни извјештаји о евалуацији (евалуација поднесених пријава); Годишњи извјештаји о спровођењу
	Координисане активности у његовању сарадње у људским ресурсима у свим секторима (тј. пријаве за грант)	Број	210	Извјештаји из уводне сесије (оцјена); Годишњи извјештаји о спровођењу
Резултат	Подигнута свијест о локалним пограничним потенцијалима кроз анализу ситуације на локалном нивоу током израде пројеката	Број информисаних појединаца	5,500	Анализа пријава за грант
	Активности обуке/број лица која су обучена и информисана	Број појединаца	550	Годишњи извјештаји о спровођењу
	Створене могућности за запослење, у односу на изражено интересовање	Процент	15 %	Извјештаји из уводне сесије (оцјена); Годишњи извјештаји о спровођењу
	Додијелени пројекти за једно од слиједећих заједничких унакрсних питања повећани за 5% по Позиву: <ul style="list-style-type: none"> • Родна равноправност, заштита и промоција; • Права етничких мањина; • Интеграција особа са физичким и менталним инвалидитетом; • Очување и унапређење права дјецe; • Заштита животне средине и природе; 	Процент	25 %	Годишњи извјештаји о спровођењу

Програм прекограничне сарадње

	• Учешће или утицај јавности у доношењу одлука			
Мјера 1.1: Прекограничне иницијативе економског развоја са нагласком на туризам и рурални развој				
Тип	Показатељ	Мјера	Циљ 2013 ³	Извор информација
Исход	Основни механизми и садржаји који промовишу инвестиције и подстичу економски развој (нпр. кластери, инкубатори, мреже, итд).	Број	8	Годишњи извјештаји о спровођењу; Периодични извјештаји ЗТС
	Интервенције за побољшање постојеће инфраструктуре и увођење нове инфраструктуре, остварујући конкретан утицај на услуге, туризам, пословање, трговину и саобраћај у програмском подручју	Број	20	
Резултат	Искориштавање локалних прекограничних могућности у туризму, животној средини и пољопривреди (преко наведених механизма)	Број	15	
	Организоване кампање и публикације о туристичком потенцијалу и понуди	Број	25	
	Створени заједнички интегрисани туристички производи	Број	10	
	Лица која имају користи од Интервенција и активности за подизање свијести о туризму и руралном развоју	Број	62,000	
Мјера 1.2: Иницијативе за развој животне средине, углавном за заштиту, промоцију и управљање природним ресурсима				
Исход	Заједничке интервенције за заштиту природних ресурса и унапређење управљања животном средином	Број	15	
	Пројекти за подизање свијести о заштити животне средине, промовисању и управљању природним ресурсима	Број	10	
	Иницијативе којима се			

³ Циљеви су дати на основу расположивих средстава за цијели програмски период 2007-2013.

Програм прекограничне сарадње

	обезбјеђује то да се локацијама од велике еколошке и пејзажне вриједности управља тако да оне могу издржати притиске развоја туризма без губљења своје вриједности.	Број	6	Годишњи извјештаји о спровођењу; Периодични извјештаји ЗТС
	Иницијативе за подршку развоја заједничког управљања отпадом (чишћење и рестаурација загађених / оштећених локација)	Број	6	
	Организоване кампање и публикације о подизању еколошке освијештености	Број	31	
	Израда алата за заштиту животне средине на пограничном нивоу	Број	15	
	Лица која имају користи од Интервенција и подизање свијести о активностима за заштиту животне средине	Број	250,000	
Мера 1.3: Друштвена кохезија и културна размјена кроз институционалне интервенције и интервенције кроз директан међуљудски контакт				
Исход	Иницијативе охрабривања контаката, комуникације и сарадња између локалних заједница и организација локалних заједница	Број	50	Годишњи извјештаји о спровођењу; Периодични извјештаји ЗТС
	Заједничке иницијативе његовања прекограничног културног, туристичког, образовног и друштвеног развоја и размјене	Број	19	
Резултат	Иницијативе изградње заједнице	Број	12	
	Прекограничне културне, туристичке и образовне мреже	Број	12	
	Број лица са директном или индиректном користи од ових активности	Број	3,750	
	Стварање контаката на различитим нивоима и у различитим секторима активности, подстичући прекограничну сарадњу у области привреде, културе, образовања и спорта.	Број	2,500	

Приоритет 2

Техничка подршка за повећање административних капацитета у управљању и реализацији програма прекограничне сарадње

Програм прекограничне сарадње

Мјера 2.1: Администрација, надзор и евалуација Програма				
Тип	Показатељ	Мјера	Циљ 2013	Извор информација
Исход	Регрутовано особље ЗТС	Број	5	Годишњи извјештаји о спровођењу Извјештаји о надзору Извјештаји о евалуацији
	Одржан Заједнички надзорни одбор	Број	10	
	Објављени Позиви за подношење приједлога	Број	3	
	Обука за потенцијалне крајње кориснике	Број	10	
	Обуке за процјењиваче и оцјењиваче	Број	3	
	Процијењени приједлози пројеката	Број	210	
	Извршене посјете на лицу мјеста	Број	70	
	Број израђених извјештаја о надзору	Број	65	
	Годишњи извјештаји о спровођењу	Број	6	
Резултат	Службеници који су стекли надлежности у управљању програмом и успјешно обављају своје дужности у Заједничком техничком секретаријату и другим програмским тијелима	Број	10	Годишњи извјештаји о спровођењу Извјештаји о надзору Извјештаји о евалуацији
	Лица обучена и информисана током Инфосесија, ПА Тренинга, Потраживања партнера, итд.	Број учесника	1,500	
	Повећан број запримљених пројеката ⁴	Процент	120 %	
	Побољшан квалитет пројектних приједлога ⁵	Процент	120 %	
	Апсорпција средстава	Процент	95 %	

Мјера 2.2: Информисање о Програму и публицитет				
Тип	Показатељ	Мјера	Циљ 2013	Извор информација

⁴ Повећање броја приједлога пројеката у оквиру сваког наредног Позива за подношење приједлога; нпр. у оквиру 3. Позива за подношење приједлога у поређењу са 2. Позивом.

⁵ Повећање квалитета приједлога пројеката у оквиру сваког наредног Позива за подношење приједлога (односно, проценат запримљених пријава које су прошле све фазе евалуације).

Програм прекограничне сарадње

Исход	Интернетска страница програма	Број	1	Годишњи извјештаји о спровођењу
	Догађаји информисања и промоције	Број	25	
	Штампане публикације	Број	5	Извјештаји о надзору
	Дистрибуисани пропагандни материјали	Број	2,000	Извјештаји о евалуацији
Резултат	Посјете на интернетској страници (мјесечно)	Број	2,000	
	Број објављених новинских чланака и ТВ и радијских емитовања	Број	20	
	Учесници на догађајима информисања и промоције	Број	1,000	

4. Усклађеност са другим програмима

4.1 Програми у БиХ

Овај Програм је у складу са главним циљевима и областима интервенције следећих државних стратешких докумената Босне и Херцеговине:

- **Стратегија за интеграцију БиХ** је главни документ на којем ће се заснивати читав процес приступања ЕУ. Њиме се указује на основне циљеве и путеве дјеловања, и обухвата скуп општих смјерница за рад државних и ентитетских институција, и других актера укључених у процес интеграције.
- **ИПА Вишегодишњи индикативни плански документ (ВИПД)** представља кључни стратешки документ за помоћ ЕУ за БиХ у оквиру ИПА, чији је основни стратешки циљ пружање подршке земљи у транзицији од потенцијалног кандидата, земље кандидата, до чланства у ЕУ. Основни приоритет и циљ прекограничног програма је у складу са приоритетима и циљевима дефинисаним у оквиру компоненте Програма ПГС релевантног ВИПД-а.
- **Стратегија успостављања децентрализованог система спровођења у БиХ** – Циљ овог документа је да помогне Одјелу за координисање ДЕИ и Министарству финансија и трезора у изради Мапе пута за провођење децентрализованог система за провођење (ДСП) у БиХ.
- **Средњерочна развојна стратегија (СРС)** (раније под називом Документ стратегије за смањење сиромаштва – ДССС) за Босну и Херцеговину је средњерочни документ који је обухватио период 2004 - 2007. Стратегија се заснива на постизању три крајња стратешка циља: стварање услова за одрживи развој, смањење сиромаштва и убрзање процеса европских интеграција у Босни и Херцеговини. Овај стратешки документ садржи неколико секторских приоритета и одговарајућих мјера. СРС ће бити замијењен ДИП (Државним инвестиционим планом).

Програм прекограничне сарадње

- Државни еколошки акциони план (ДЕАП), који је припремљен уз подршку Свјетске банке у оба ентитета паралелно, представља стратешки документ за планирање одрживог развоја. Он обухвата списак приоритетних пројеката у области животне средине. Поред тога, већ постоји мноштво Локалних еколошких акционих планова.

4.2 Програми у Црној Гори

Као најмлађа независна држава међу земљама западног Балкана, Црна Гора тренутно припрема државне програме, стратегије и главне планове привредног развоја, заштите животне средине, просторног планирања и развоја туризма. Овај прекогранични програм је у складу са слиједећим документима:

- Државна стратегија одрживог развоја Црне Горе, израђена тако да задовољи изазове у заштити животне средине и управљању природним ресурсима, привредним и друштвеним развојем;
- Програм рада привредних реформи, којим се успоставља низ међусобно повезаних активности које ће трансформисати црногорску привреду;
- Главни планови за управљање отпадним водама и управљањем чврстим отпадом, обезбјеђујући директиве за ефикасну контролу и смањење постојећег загађења вода;
- Главни план за развој туризма, основни стратешки документ за туризам као главно развојно средство државне привреде;
- Просторни план Црне Горе који дефинише употребу простора у циљу планског развоја до 2020. године.

Осим тога, програм је у складу са мапом пута према Провођењу децентрализованог система провођења и његове реализације.

Програм прекограничне сарадње

Део III Финансијске одредбе

1. Финансијски план за прекогранични програм 2007 – 2013

ПРИОРИТЕТИ	Босна и Херцеговина				Црна Гора				
	ЕУ средства (а)	Државна средства (б)	Укупна средства (в)=(а)+(б)	Стопа ЕУ доприноса (г)-(а)/(в)	ЕУ средства (а)	Државна средства (б)	Укупна средства (в)=(а)+(б)	Стопа ЕУ доприноса (г)-(а)/(в)	
20 07	1-Привредни и социјални развој	450.000	79.411	529.411	85%	540.000	95.294	635.294	85%
	2 - Техничка помоћ	50.000	8.824	58.824	85%	60.000	10.588	70.588	85%
	УКУПНО	500.000	88.235	588.235	85,00%	600.000	105.882	705.882	85,00%
20 08	1-Привредни и социјални развој	450.000	79.411	529.411	85%	540.000	95.294	635.294	85%
	2 - Техничка помоћ	50.000	8.824	58.824	85%	60.000	10.588	70.588	85%
	УКУПНО	500.000	88.235	588.235	85,00%	600.000	105.882	705.882	85,00%
20 09	1-Привредни и социјални развој	450.000	79.411	529.411	85%	540.000	95.294	635.294	85%
	2 - Техничка помоћ	50.000	8.824	58.824	85%	60.000	10.588	70.588	85%
	УКУПНО	500.000	88.235	588.235	85,00%	600.000	105.882	705.882	85,00%
20 10	1-Привредни и социјални развој	450.000	79.411	529.411	85%	540.000	95.294	635.294	85%
	2 - Техничка помоћ	50.000	8.824	58.824	85%	60.000	10.588	70.588	85%
	УКУПНО	500.000	88.235	588.235	85,00%	600.000	105.882	705.882	85,00%
20	1-Привредни и	450.000	79.411	529.411	85%	540.000	95.294	635.294	85%

Програм прекограничне сарадње

11	социјални развој												
	2 - Техничка помоћ	50.000	8.824	58.824	85%	60.000	10.588	70.588	85%				
	УКУПНО	500.000	88.235	588.235	85,00%	600.000	105.882	705.882	85,00%				
20 12	1-Привредни и социјални развој	540.000	95.294	635.294	85%	540.000	95.294	635.294	85%				
	2 - Техничка помоћ	60.000	10.588	70.588	85%	60.000	10.588	70.588	85%				
	УКУПНО	600.000	105.882	705.822	85,00%	600.000	105.882	705.882	85,00%				
20 13	1-Привредни и социјални развој	540.000	95.294	635.294	85%	540.000	95.294	635.294	85%				
	2 - Техничка помоћ	60.000	10.588	70.588	85%	60.000	10.588	70.588	85%				
	УКУПНО	600.000	105.882	705.822	85,00%	600.000	105.882	705.882	85,00%				
Све укупно		3.700.000	3.700.000	652.939	4.352.819	4.200.000	714.114	4.941.174					

Допринос ЕУ је израчунат у односу на прихватљиве трошкове, који се заснивају на укупним трошковима, како је договорено од стране земаља учесница и изложено у прекограничном програму. Допринос ЕУ на нивоу осе приоритета не прелази горњу границу од 85% од прихватљивих трошкова. Суфинансирање у склопу осе приоритета I обезбеђују крајњи корисници гранта, и оно може доћи из јавних и приватних фондова. Крајњи корисници гранта треба да учествују са најмање 15% од укупних прихватљивих трошкова пројекта, како за инвестиције, тако и за пројекте изградње институција. Суфинансирање у склопу осе приоритета II обезбеђује државни органи.

Програм прекограничне сарадње

Део IV Одредбе о спровођењу

Одредбе о спровођењу за ИПА прекогранични програм Босна и Херцеговина – Црна Гора су у складу са Уредбом Комисије (ЕЗ) број 718/2007 (у даљем тексту: тексту "ИПА Уредба о реализацији"), којом се спроводи Уредба Савјета (ЕЗ) бр. 1085/2006 која успоставља Инструмент за претприступну помоћ.

У складу са чланом 10(2) ИПА Уредбе о реализацији, обе земље управљају програмом према моделу централизованог управљања, гдје су одговарајуће Делегације Европске уније Уговорни органи.

1. Програмске структуре

1.1 Организационе структуре на државном нивоу

У складу са Чл. 32(2) ИПА Уредбе о реализацији, у свакој земљи Национални ИПА координатори (НИПАК) су одредили и именовали координатора за ИПА Компоненту II:

У Босни и Херцеговини: Дирекција за европске интеграције.

У Црној Гори: Министарство спољних послова и европских интеграција.

Координатор ИПА Компоненте II представља такође и главну везу између сваке земље кориснице и Комисије, за сва питања која се односе на учешће одговарајућих земаља у свим програмима у оквиру ИПА Компоненте прекограничне сарадње.

1.2 Оперативне структуре на нивоу Програма

Провођење прекограничног програма врши се преко Оперативне структуре (ОС) (Чл. 139 ИПА Уредбе о реализацији) која је успостављена у свакој земљи. Оне су:

Босна и Херцеговина	Црна Гора
Дирекција за европске интеграције Вијеће министара Трг БиХ 1 71000 Сарајево	Министарство спољних послова и европских интеграција Станка Драгојевића 2 81000 Подгорица

Оперативна структура сваке земље блиско сарађује у програмирању и спровођењу одговарајућих прекограничних програма, успостављајући заједничке механизме за координацију. ОС су одговорне за спровођење програма свака у својој земљи.

Оперативне структуре су, између осталог, одговорне за:

- Припремање прекограничног програма у складу са Чланом 91 ИПА Уредбе о реализацији;
- Припремање амадмана на програм о којима ће расправљати Заједнички надзорни одбор (ЗНО);

Програм прекограничне сарадње

- Именовање својих представника у ЗНО;
- Успостављање Заједничког техничког секретаријата (Чл. 139.4 ИПА Уредбе о реализацији) и вођење његовог рада;
- Припремање и спровођење стратешких одлука ЗНО, гдје је то потребно, уз подршку Заједничког техничког секретаријата;
- Извјештавање одговарајућим НИПАЦ координаторима/координаторима Компоненте II ИПА о свим аспектима који се тичу спровођења Програма;
- Успостављање система, уз помоћ ЗТС, за прикупљање поузданих информација о реализацији Програма и пружање података ЗНО-у, координатору за ИПА Компоненту II и Комисији;
- Обезбјеђивање квалитета спровођења прекограничног програма заједно са ЗНО;
- Обезбјеђивање тога да корисници гранта адекватно обезбијеле напредак пројекта и финансијско извјештавање (надзор) и ваљано финансијско управљање (контрола);
- Слање Комисији и одговарајућим Националним ИПА координаторима годишњег извјештаја и завршног извјештаја о спровођењу прекограничног програма пошто их прегледа ЗНО;
- Организовање информација и активности публициитета у циљу подизања свијести о могућностима које пружа Прекогранични програм, или давање мандата ЗТС да подржи овакве активности, или да их обави;
- Спровођење надзора – гдје је то потребно, уз подршку Заједничког техничког секретаријата – позивањем на показатеље о којима је ријеч у Члану 94(1)(г) ИПА Уредбе о реализацији;

1.3 Уговорни органи

У обе земље Делегација Европске уније је Уговорни орган (УО).

Босна и Херцеговина	Црна Гора
Делегација Европске уније у Босни и Херцеговина Скендерија За 71000 Сарајево Телефон: +387 33 254 731 Факсимил: +387 33 666 037	Делегација Европске уније у Црној Гори Бука Карацића 12 81000 Подгорица Тел: +382 (0) 20 444 600 Факсимил: +382 (0) 20 444 666

У обе земље, у складу са Чланом 140(1) ИПА Уредбе о реализацији, Европска Комисија задржава општу одговорност за *екс анте* евалуацију позива за подношење приједлога и за функције додјеле грантова, тендера, уговарања и плаћања.

Одговорности Уговорних органа су, између осталог, слиједеће:

- Одобравање документације за позив за достављање понуда;

Програм прекограничне сарадње

- Одобравање састава Заједничког управног одбора;
- Одобравање извјештаја о евалуацији и листе пројеката;
- Присутство у Заједничком надзорном одбору у савјетодавном својству;
- Потписивање уговора са корисницима гранта, укључујући и ревизије буџета (уз подршку коју по потреби пружају ОС-е и ЗТС);

1.4 Заједнички надзорни одбор

У року од три мјесеца од дана ступања на снагу првог споразума о финансирању који се односи на програм, земље кориснице ће успоставити Заједнички надзорни одбор из Члана 142 ИПА Уредбе о реализацији.

ЗНО представља орган прекограничног програма који доноси одлуке, а састоји се од представника на државном, регионалном и локалном нивоу земаља корисница, укључујући и представнике Оперативних структура, као и од социјално-економских актера у програмском подручју. Европска комисија учествује у раду ЗНО у савјетодавном својству.

Заједнички надзорни одбор се састаје најмање два пута годишње на иницијативу земаља учесница или Комисије и њиме предједава представник једне од земаља учесница по принципу ротације.

На свом првом састанку, заједнички надзорни одбор саставља свој правилник – у складу са мандатом Заједничког надзорног одбора утврђеном од стране Комисије – и усваја га како би спроводио своју мисију у складу ИПА Уредбом о реализацији.

Одговорности Заједничког надзорног одбора су, између осталог, слиједеће:

- Надгледање програмирања и ефикасног провођења Програма;
- Разматрање и одобравање критеријума за избор активности које се финансирају кроз прекогранични програм, и одобравање свих ревизија ових критеријума у складу са потребама програмирања;
- Периодично вршење ревизије напретка у остваривању конкретних (и квантификованих) циљева програма на основу докумената које поднесу Оперативне структуре;
- Разматрање резултата спровођења, посебно постизања циљева утврђених за сваку осу приоритета и оцјена о којима је ријеч у Члану 57(4) и Члану 141 ИПА Уредбе о реализацији;
- Разматрање годишњег и завршног извештаја о реализацији прије њиховог достављања од стране ОС одговарајућем координатору НИПАЦ и Комисији (*Члан 144 ИПА Уредбе о реализацији*);
- Одбор је одговоран за избор активности. У том циљу, по потреби (и на основу датог случаја), он може делегирати ову функцију Управном одбору (да обавља улогу одбора за евалуацију), чијег члана одређују Оперативне структуре. Састав Управног одбора треба да буде одобрен од стране Делегације ЕУ;

Програм прекограничне сарадње

- Одбор може да предложи сваку ревизију или преглед прекограничног програма, који ће врло вјероватно омогућити постизање циљева из Члана 86(2) ИПА Уредбе о реализацији, или ће побољшати сопствено управљање, укључујући и финансијско управљање;
- Разматрање и одобравање сваког приједлога за измјену и допуну садржаја прекограничног програма;
- Одобравање оквира задатака ЗТС;

1.5 Заједнички технички секретаријат

У складу са Чланом 139(4) ИПА Уредбе о реализацији, ОС успоставља Заједнички технички секретаријат (ЗТС) да помаже ЗНО и ОС у обављању њихових дужности и одговорности. Оперативне структуре ће заједнички разрадити систематизацију послова за чланове ЗТС, као и детаљне правилнике о раду ЗТС.

ЗТС-ом заједнички управљају обе Оперативне структуре.

Трошкови ЗТС-а и његове подружнице суфинансирају се из буџета Техничке помоћи програма, под условом да се односе на задатке квалификоване за суфинансирање у складу са правилима ЕУ.

ЗТС је административни орган програма који је задужен је за свакодневно управљање програмом и за његову административну организацију.

Заједнички технички секретаријат се налази у Сарајеву, у Босни и Херцеговини, и имаће своју подружницу у Никшићу, у Црној Гори. Заједнички технички секретаријат ће се састојати од запослених са обе стране границе, обезбјеђујући тако различито, свестрано знање, језичке вјештине и специфично/циљано предзнање. Оперативне структуре би требало да уговоре своје особље.

Одговорности Заједничког техничког секретаријата и његове подружнице:

ЗТС је административни орган програма задужен за свакодневно управљање програмом. Он помаже ЗНО и ОС у спровођењу програма. Он је одговоран, *између осталог*, за слиједеће задатке:

- Обављање функције секретаријата за Оперативне структуре и ЗНО, укључујући припрему и слање документације за састанке и записнике са састанака (на два или више језика, ако је потребно);
- Успостављање, редовно одржавање и ажурирање система надгледања (уношење података на нивоу програма и пројекта);
- Припремање и достављање свих докумената потребних за спровођење пројекта (опште информације на нивоу програма, опште информације на нивоу пројекта, смјернице, критеријуми, захтјев за прикупљање пројектних идеја, пакет за пријаву-смјернице, критеријуми за одабир пројекта, прихватљивост, формулари за извјештавање, уговори);

Програм прекограничне сарадње

- Покретање информативне кампање, обука, телефонских линија за пружање помоћи, и интернетских страница за питања и одговоре, у циљу пружања подршке потенцијалним кандидатима који припремају пријаву за пројекат;
- Пружање помоћи могућим корисницима у проналажењу партнера и дефинисању пројекта;
- Управљање поступком Позива за подношење приједлога пројеката, укључујући пријем и регистрацију пријава пројекта, обављање почетне процјене (нпр. испитивање потпуности документације у пријави, и испуњености критеријума подобности) и припремање документације за поступак евалуације;
- Увјеравање у то да је сва релевантна документација потребна за уговарање благовремено на располагању Делегацији ЕУ;
- Припремање стандардизованих образаца за пријаву пројеката, њихову процјену, уговарање, спровођење, праћење и извјештавање на обрасцима и моделима уврштеним у ПРАГ, у највећој могућој мјери;
- Организовање и управљање *ad hoc* базом података програма, на основу података директно прикупљених у току поступка позива за подношење приједлога пројеката, и оних које редовно преносе Оперативне структуре;
- Вођење заједничке информативне и промотивне активности под водством ЗНО и ОС, укључујући и постављање и одржавање званичне интернетске странице програма;
- Припремање, спровођење и извјештавање о надзорним посјетама пројеката;
- Обезбјеђивање улазних информација за годишње и завршне извјештаје о прекограничном програму;
- Планирање сопствених активности у складу са планом рада који на годишњем нивоу одобрава ЗНО;

1.6 Корисници Програма

Дефиниција водећих корисника и других корисника

Према члану 96(3) ИПА Уредбе о реализацији, уколико постоји неколико крајњих корисника активности у свакој од земаља учесница, оне именују водећег корисника између себе прије достављања приједлога активности. Водећи корисник преузима одговорности наведене у наставку текста у погледу реализације операције.

Одговорности Водећих корисника и осталих Корисника

Одговорности водећих корисника

Према одредбама Члана 96(3) ИПА Уредбе о реализацији, водећи корисник преузима сlijедеће одговорности за дио активности који се обавља у датој земљи:

- Он треба да сачини договоре за своје односе са крајњим корисницима који учествују у дијелу активности који се обавља у датој земљи, у складу са одредбама

Програм прекограничне сарадње

које, *између осталог*, садрже и оне које гарантују стабилно финансијско управљање додијељеним средствима за операције, укључујући и аранжмане за поврат непрописно исплаћених средстава;

- Одговоран је за обезбјеђивање реализације дијела операције који се одвија у датој земљи;
- Одговоран је за пренос доприноса ЕУ крајњим корисницима који учествују у дијелу операција који се одвија у датој земљи;
- Треба да обезбиједи то да су трошкови које презентују крајњи корисници, који учествују у дијелу активности који се одвија у датој земљи, утрошени у циљу спровођења активности и да одговарају активностима које су договорене између крајњих корисника који учествују у операцији.

Водећи корисници из земаља учесница осигуравају блиску сарадњу и координацију између себе у спровођењу активности.

Одговорности других корисника

Сваки корисник који учествује у операцији:

- Учествује у раду;
- Одговоран је за обезбјеђивање реализације операције у његовој надлежности у складу са планом пројекта и споразумом који је потписан са водећим корисником;
- Сарађује са осталим партнерским корисницима у реализацији операције, и извјештавању о надзору;
- Обезбјеђује информације које се захтијевају за ревизију коју спровode ревизорска тијела која су за то одговорна;
- Преузима одговорност у случају било какве нерегуларности у трошковима који су исказани, укључујући и евентуалну отплату Комисији;
- Одговоран је за мјере информисања и комуникације са јавношћу.

Функционални Водећи корисник

У случају заједничких пројеката (у којима учествују Водећи корисници са обе стране, и који су засебно уговорени од стране Уговорних органа БиХ и ЦГ), два (2) Водећа корисника именује међу собом Функционалног Водећег корисника прије подношења приједлога пројекта.

Функционални Водећи корисник је:

- Одговоран за свеукупну координацију пројектних активности са обе стране границе;
- Одговоран за организовање заједничких састанака партнера на пројекту;
- Одговоран ЗТС-у за извјештавање о општем напретку заједничког пројекта.

2. Правила за спровођење

2.1 Основна правила за спровођење

Овај Прскогранични програм финансира заједничке активности које су заједнички одабране од стране земаља учесница путем јединственог позива за подношење понуда који покрива цијело прихватљиво подручје.

Одабране активности обухватају крајње кориснике из обе земље који сарађују на најмање један од слиједећих начина: заједнички развој, заједничко спровођење, заједничко особље и заједничко финансирање (Чл. 95 ИПА Уредбе о реализацији).

ЗНО је одговоран за одабир пројеката.

Уговорни орган је одговоран за издавање уговора о донацијама, као и за експерте контролу процеса додјеле гранта.

2.2 Позив за достављање приједлога

Поступак додјеле гранта је у складу са одредбама ИПА Уредбе о реализацији (нпр. Чланови 95, 96, 140, 145, итд).

Гдје је то могуће, потребно је пратити поступке и стандардне обрасце ПРАГ, осим ако одредбе ИПА Уредбе о реализацији и/или заједничка природа позива захтијевају прилагођавање.

а) Припрема Пакета докумената за пријаву

1. Заједнички технички секретаријат, под надзором Заједничког надзорног одбора, саставља јединствени Позив за подношење приједлога, Упутства за подносиоце и Пријавни образац, као и друге документе везане за реализацију шема гранта, објашњавајући правила о прихватљивости подносилаца пријава и партнера, типове активности и трошкове који су прихватљиви за финансирање и критеријуме евалуације, пратећи, што је ближе могуће, формате предвиђене у ПРАГ;
2. Образац за пријаву би требало да покрива оба дијела пројекта (за страну границе у Босни и Херцеговини/Црној Гори, односно заједничку пријаву), али са јасним раздвајањем активности и трошкова са сваку страну границе. Елементи садржани у пакету (критеријуми прихватљивости и евалуације, итд) морају бити у потпуности у складу са одговарајућим Споразумом о финансирању;

Програм прекограничне сарадње

3. Када Заједнички надзорни одбор одобри Позив за подношење приједлога, Упутство за кандидате, и његове додатке, одговарајућа Оперативна структура их доставља одговарајућој Делегацији ЕУ на одобрење;
- б) Објављивање јединственог Позива за подношење приједлога
4. Приликом покретања Позива за подношење приједлога, ОС, уз помоћ ЗТС, предузима све одговарајуће мјере да обезбједи то да државно и регионално објављени Позив за подношење приједлога стигне до циљних група у складу са захтјевима Практичног водича. Пакет за пријаву ће бити доступан на интернетској страници програма и интернетској страници Делегација ЕУ (Уговорни орган), као и у штампаној форми;
5. ЗТС је задужен за информативну кампању и одговарање на питања потенцијалних подносилаца пријава. ЗТС обезбјеђује савјетовање потенцијалних подносилаца пријава по питању разумијевања и формулисања исправних и тачних образаца за пријаву;
6. Питања и одговори требало би да буду доступни на интернетским страницама Програма и Делегација ЕУ.

2.3 Селекција пројеката након позива за подношење приједлога

У складу са ИПА Уредбом о реализацији, достављени приједлози пројеката проћи ће заједнички поступак одабира. Евалуација пројеката би требало да праги правила ПРАГ (Поглавље 6.4.) како је прилагођено одредбама ИПА Уредбе о реализацији (нпр. Члан 140 о улози Комисије у активностима селекције)⁶.

Заједнички Управни одбор, којег је одредио и именовао Заједнички надзорни одбор, оцијениће пројекте у односу на критеријуме наведене у Пакету за пријаву, и утврдиће ранг листу према ПРАГ. На основу тога Заједнички надзорни одбор потом доноси коначну одлуку о пројектима који ће се препоручити за финансирање Уговорним органима (Делегацијама ЕУ у Босни и Херцеговини и у Црној Гори).

Главни кораци у поступку требало би да буду:

- ЗТС прикупља и региструје долазне приједлоге пројеката;
- ЗНО је одговоран за процјену приједлога пројеката у складу са критеријумима о прихватљивости. Међутим, када је то потребно, ЗНО може да одреди Заједнички управни одбор за процјену административне усаглашености, подобности и процјене техничких и финансијских квалитета приједлога;

⁶ ИПА Уредба о реализацији за Компоненту II предвиђа, између осталог, одређени степен децентрализације у поступку евалуације и селекције, односно у земљама корисницама у којима се управља ИПА фондовима у оквиру централизованог приступа (нпр. гдје су државни органи именовали Одбор за евалуацију који учествује у ЗНО, а не Комисија, односно, Уговорни орган).

Програм прекограничне сарадње

- Чланови Заједничког управног одбора именују се искључиво на основу техничке и професионалне стручности у датој области. Делегације ЕУ одобравају састав Заједничког управног одбора. Посматрач којег именује Делегација Европске уније (уговорни орган) може учествовати у активностима ЗУО;
- Обе ОС могу да предложе исти број спољашњих процјесњивача који се финансирају из одговарајућих додијелених средстава ТП;
- Управни одбор оцјењује пројекте у односу на услове и критеријуме који су успостављени у Позиву за подношење приједлога – Пакету за пријаву, и према поступцима ПРАГ;
- ЗНО заступа од Управног одбора Извјештај о евалуацији и ранг листу пројеката и гласова о прихватању предложене ранг листе. Чланови Управног одбора присуствују сједници ЗНО како би представили поступак евалуације. ЗНО има могућност да:
 - o Прихвати Извјештај о евалуацији и препоручи уговорним органима да уговоре одабране пројекте;
 - o Захтијева један круг преиспитивања приједлога пројеката ако квалификована већина његових чланова са правом гласања гласа за такав поступак, и под условом да постоји јасно наведен технички разлог који утиче на квалитет Извјештаја о евалуацији, односно ако није јасно како су пројекти оцјењени и ранжирани;
 - o Одбаци Извјештај о евалуацији и листу пројеката, уколико постоји оправдан разлог за сумњу у погледу објективности или квалификација Управног одбора;
 - o Ни под којим условима ЗНО нема право да промијени резултате или препоруке Управног одбора, нити смије да мијења шаблоне евалуације које су попунили оцјесњивачи;
- Делегације ЕУ (Уговорни органи) одобравају извјештај о евалуацији поступка о избору и коначну листу средстава која ће се одобрити. Ако је потребно, Делегације ЕУ могу затражити појашњења од ЗНО;
- Заједнички технички секретаријат обавјештава сваког подносиоца о резултатима поступка избора;
- Делегације ЕУ у свакој земљи издају уговоре о гранту одговарајућем водећем кориснику сваког одабраног пројекта.

3. Информисање, промовисање и савјетовање

Земље кориснице и национални ИПА координатори пружају информације о програму и, по потреби, објављују програм и активности уз помоћ Заједничког техничког секретаријата.

У складу са Чланом 90 Уредбе (ЕЗ, Еуроатом) бр. 1605/2002, Комисија објављује релевантне информације о уговорима. Комисија објављује резултате о тендерском поступку у Службеном гласнику Европске Уније, на интернетској страници

Програм прекограничне сарадње

ЕуропаАид, као и у сваком другом одговарајућем медију, у складу са постојећим поступцима уговора за спољне активности ЕУ.

Мјере информисања и промовисања су презентоване у виду плана комуникације чије је провођење одговорност одговарајућих Оперативних структура. ЗИС ће тако детаљне информације и план промовисања представити у структурисаном облику ЗОП-у (видјети у наставку), јасно постављајући циљеве и циљне групе, садржај и стратегију мјера, као и индикативни буџет који се финансира из буџета за Техничку помоћ Програма прекограничне сарадње.

Конкретне мјере за информисање и промовисање углавном ће се фокусирати на:

- Обезбјеђивање шире распрострањености прекограничног програма (преведеног на локални језик) међу заинтересованим странама и потенцијалним корисницима;
- Обезбјеђивање промотивних материјала, организовање семинара и конференција, медијских саопштења, и управљање интернетском страницом програма ради подизања свијести, интересовања, и подстицања и охрабривања учешћа;
- Обезбјеђивање најбоље могуће промоције за Позиве за достављање приједлога;
- Објављивање списка крајњих корисника.

Заједнички технички секретаријат у сарадњи са ЗНО ће израдити свеукупну стратегију информисања и промовисања за спровођење програма, и развој заједничког система за односе са јавношћу у вези са програмом:

- за израду и одржавање интернетске странице;
- за одржавање неопходних односа с јавношћу и комуникације са медијима;
- за развијање информативних и пропагандних материјала;
- за организовање заједничких семинара и конференција за развој пројеката;
- за укључивање представника Европске комисије у информисању и промовисању;
- за именовање особе задужене за информисање и промовисање.

4. Финансијско управљање

Допринос Европске комисије не може бити већи од 85% од прихватљивих трошкова, и не може бити мањи од 50% од прихватљивих трошкова активности. Државно суфинансирање износи најмање 15% и највише 50% од укупних прихватљивих трошкова активности.

У оквиру централизованог управљања, Европска комисија ће обављати све тендере, уговарања и исплате, на основу докумената које доставе корисници, а у складу са правилима уговарања и набавке која су наведена у Практичном водичу Европске комисије за уговарање (ПРАГ).

ЗНО ће обезбиједити успостављање поузданог компјутеризованог рачуноводства,

Програм прекограничне сарадње

надгледања и финансијског извјештавања, што ће омогућити адекватну слједивост ревизије.

Европска комисија и државни органи за ревизију имаће овлаштење да врше ревизију Прекограничног програма.

5. Надзор и евалуација

5.1 Надзор на нивоу Пројекта

5.1.1. Уговорне обавезе

Водећи корисници шаљу наративне и финансијске Привремене и Завршне извјештаје својим одговарајућим Уговорним органима у складу са стандардним условима њихових уговора о гранту.

5.1.2. Извјештавање на нивоу прекограничног пројекта

Поред тога, гдје је релевантно, Функционални Водећи корисник пројекта подноси Извештаје о напретку пројекта Заједничком техничком секретаријату, дајући преглед пројектних активности и достигнућа са обе стране границе, и њихове координације према показатељима који су дефинисани у заједничком приједлогу пројекта.

5.2 Надзор над Програмом

На основу извјештаја о напретку пројекта који су прикупљени, ЗТС саставља Заједнички извјештај о реализацији и доставља га на разматрање у ЗНО.

Оперативне структуре земаља корисница шаљу Комисији и одговарајућим националним ИПА координаторима годишњи извјештај и завршни извјештај о реализацији прекограничног програма након прегледа од стране ЗНО.

Годишњи извјештај се доставља до 30. јуна сваке године и по први пут у другој години након усвајања прекограничног програма.

Завршни извјештај се доставља најкасније 6 мјесеци након завршетка прекограничног програма.

Садржај извјештаја мора бити у складу са захтјевима из Члана 144 ИПА Уредбе о реализацији.

5.3 Евалуација Програма

Евалуације се спроводе у складу са Чланом 141 ИПА Уредбе о реализацији. Евалуација има за циљ да побољша квалитет, ефикасност и досљедност у помоћи из фондова ЕУ, као и стратегију и спровођење прекограничних програма, уз вођење рачуна о циљу одрживог развоја и релевантном законодавству ЕУ по питању утицаја на животну средину.

Екс анте евалуација није спроведена у складу са одредбама Члана 141 у свјетлу принципа пропорционалности.

Програм прекограничне сарадње

У току периода програмирања, земље учеснице и/или Европска комисија врше евалуације везане за праћење прекограничног програма посебно онда гдје праћење открива значајно удаљавање од првобитно утврђених циљева, или гдје су приједлози упућени на ревизију прекограничног програма. Резултати се шаљу у ЗНО за прекогранични програм и Комисији.

Евалуације врше стручњаци или тијела, било да су интерни, или екстерни. Резултати се објављују у складу са важећим правилима о приступу документима. Евалуација се финансира из буџета Техничке помоћи програма.

Потврђујем да овај превод у потпуности одговара оригиналу који је састављен на енглеском језику.

Овј.бр. 29/03/2013-I

Приједор, 29. марта 2013.

Александра Мајкић,

стални судски тумач за енглески језик, именована од стране
Министарства правде Републике Српске и Окружног суда у
Бања Луци; по рјешењу: 01/2-704-30/02 од: 21. новембра 2002.